
DIAGNOZA SYTUACJI KLIMATYCZNO – ŚRODOWISKOWEJ, SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ GMINY WĄCHOCK

GMINA WĄCHOCK
POWIAT STARACHOWICKI
WOJEWÓDZTWO ŚWIĘTOKRZYSKIE

STRATEGIA ROZWOJU GMINY WĄCHOCK NA LATA 2026 -2035

Dokument opracowany przez:

Przedsiębiorstwo Produkcyjno – Usługowo – Handlowe „BaSz”

mgr inż. Bartosz Szymusik

26-200 Końskie

ul. Polna 72

www.basz.pl

tel./fax: 41 372 49 75 e-mail: basz@post.pl

przy współpracy:

Urzędu Miasta i Gminy w Wąchocku

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE	4
1. UWARUNKOWANIA KLIMATYCZNO - ŚRODOWISKOWE	6
1.1. Położenie administracyjne i geograficzne gminy.....	6
1.2. Zasoby naturalne	8
1.2.1. Gleby.....	8
1.2.2. Wody.....	9
1.2.3. Lasy.....	11
1.2.4. Surowce mineralne	12
1.2.5. Krajobraz, potencjał turystyczno - rekreacyjny.....	13
1.2.6. Formy ochrony przyrody	13
1.2.7. Jakość powietrza atmosferycznego	27
1.2.8. Klimat.....	32
2. UWARUNKOWANIA PRZESTRZENNE	33
2.1. Rys historyczny.....	33
2.2. Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne	33
2.3. Transport i komunikacja	35
2.4. Zasoby mieszkaniowe	38
2.5. Infrastruktura techniczna	39
3. UWARUNKOWANIA SPOŁECZNE.....	45
3.1. Demografia	45
3.2. Pomoc społeczna i ochrona zdrowia.....	47
3.3. Bezpieczeństwo publiczne.....	54
3.4. Edukacja i wychowanie.....	57
3.5. Kultura i sport	60
3.6. Dziedzictwo kulturowe.....	62
3.7. Aktywność społeczna	63
4. UWARUNKOWANIA GOSPODARCZE.....	65
4.1. Aktywność gospodarcza	65
4.2. Rolnictwo	68
4.3. Rynek pracy i bezrobocie	68
5. BUDŻET I POLITYKA INWESTYCYJNA GMINY	70
SPIS TABEL, WYKRESÓW I RYSUNKÓW	74

WPROWADZENIE

Niniejszy dokument pn. *Diagnoza sytuacji klimatyczno – środowiskowej, społecznej, gospodarczej i przestrzennej gminy Wąchock* stanowi analizę wyjściową, która będzie podstawą opracowania *Strategii Rozwoju gminy Wąchock na lata 2026-2035*. Przygotowanie diagnozy stanu obecnego gminy Wąchock ma na celu rozpoznanie i analizę czynników, które mogą stanowić potencjał rozwojowy gminy, jak również czynników, które utrudniają jej dalszy rozwój. Poznanie mocnych i słabych stron gminy a także identyfikacja szans i zagrożeń dla rozwoju gminy ułatwi opracowanie strategii rozwoju, w której wyznaczone zostaną cele i kierunki działań w perspektywie do 2035 r. Niniejsze opracowanie, poprzez dostarczenie informacji o stanie aktualnym gminy, umożliwi podjęcie właściwych decyzji strategicznych takich jak: określenie wizji i misji rozwoju gminy, wskazanie obszarów strategicznych, ustalenie celów, dobór odpowiednich działań umożliwiających osiągnięcie obranych celów, aby realnie oddziaływać na rozwój gminy.

Zgodnie z art. 10a ust. 1 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (t. jedn. Dz. U. 2025 poz. 198 ze zm.), „*Podmiot opracowujący projekt strategii rozwoju, (...) przygotowuje diagnozę sytuacji społecznej, gospodarczej, przestrzennej i klimatyczno – środowiskowej z uwzględnieniem obszarów funkcjonalnych, w tym miejskich obszarów funkcjonalnych*”. W Diagnozie stanu obecnego gminy Wąchock przeanalizowano uwarunkowania:

- Klimatyczno – środowiskowe* – obszar ten jest ściśle związany z charakterem danego terenu. Obecność określonych form przyrody również warunkuje działalność jednostek samorządu terytorialnego. Uwarunkowania przyrodnicze oddziałują na procesy rozwojowe gminy – mogą zarówno je ograniczać jak i sprzyjać niektórym działaniom/przedsięwzięciom, dlatego też istotne jest zobrazowanie sytuacji środowiskowej panującej na terenie gminy Wąchock. Diagnoza środowiska przyrodniczego umożliwi realizację trafnych decyzji i podejmowanie skutecznych działań na rzecz ochrony środowiska i wykorzystania potencjałów wynikających z uwarunkowań;
- Przestrzenne* – analizą objęto dotychczasowe przeznaczenie i zagospodarowanie terenu gminy, instrumenty regulujące ład przestrzenny, wyposażenie w infrastrukturę techniczną, dostępność komunikacyjną a także zasoby mieszkaniowe gminy. Analiza uwarunkowań przestrzennych ułatwi wytyczenie kierunków rozwoju gminy;
- Społeczne* – analizie poddano czynniki społeczne mające wpływ na jakość życia mieszkańców i funkcjonowanie gminy. Przeanalizowano sytuację demograficzną gminy, edukację, pomoc społeczną, ochronę zdrowia, bezpieczeństwo publiczne, kulturę, sport, dziedzictwo kulturowe, a także aktywność społeczną mieszkańców. Celem diagnozy jest rozpoznanie potrzeb i potencjału społeczności gminnej w zakresie usług społecznych a także identyfikacja istniejących i potencjalnych zagrożeń społecznych. Identyfikacja tych czynników pozwoli zaplanować i wdrożyć odpowiednie działania, prowadzące do poprawy jakości życia mieszkańców gminy;

–*Gospodarcze* – przeanalizowano czynniki i uwarunkowania, które oddziałują na rozwój gospodarczy gminy. Celem diagnozy tego obszaru jest ustalenie czynników sprzyjających rozwojowi oraz wpływających na hamowanie rozwoju, a także skutków wynikających z ich obecności na terenie gminy Wąchock. Diagnoza tego obszaru obejmuje ocenę aktywności gospodarczej mieszkańców gminy, rolnictwo, rynek pracy i bezrobocie. Diagnoza uwarunkowań gospodarczych gminy pozwoli na dobór kierunków działań, umożliwiających lepsze wykorzystanie istniejących potencjałów i przezwyciężenie barier.

W *Diagnozie* (...) przeanalizowano także budżet i politykę inwestycyjną gminy. Przedstawiono dochody i wydatki gminy Wąchock na przestrzeni ostatnich kilku lat oraz zrealizowane inwestycje, których realizacja służy rozwojowi lokalnej gospodarki i społeczności gminnej.

Do przygotowania niniejszej *Diagnozy* (...) wykorzystano dane statystyczne pochodzące z otwartych baz danych, głównie z Banku Danych Lokalnych GUS, a także dane zebrane i przekazane przez Urząd Miasta i Gminy w Wąchocku. Opierano się również na powszechnie dostępnych raportach, opracowaniach tematycznych oraz informacjach zamieszczanych na oficjalnych stronach internetowych instytucji i JST.

Podsumowaniem całości danych ukazanych w niniejszym opracowaniu będzie bilans strategiczny i zdefiniowane wyzwania rozwojowe, które zostaną ujęte w *Strategii Rozwoju gminy Wąchock na lata 2026-2035*.

Strategia jest dokumentem niezbędnym do harmonijnego, wielostronnego rozwoju gminy, która wyznaczać będzie kluczowe kierunki przedsięwzięć samorządu lokalnego i wskazywać sposoby ich osiągnięcia. Przy pozyskiwaniu środków zewnętrznych na realizację większości zadań inwestycyjnych konieczne jest wykazanie zgodności planowanej inwestycji z założeniami dokumentów strategicznych lokalnych i regionalnych, w tym również strategii rozwoju gminy.

1. UWARUNKOWANIA KLIMATYCZNO - ŚRODOWISKOWE

1.1. Położenie administracyjne i geograficzne gminy

Gmina Wąchock to gmina miejsko-wiejska położona w północno-wschodniej części województwa świętokrzyskiego w powiecie starachowickim. Siedzibą władz samorządowych jest miasto Wąchock.

Gmina graniczy:

- od północy z gminami: Mirzec i Skarżysko Kościelne (powiat skarżyski);
- od południa z gminami: Pawłów i Bodzentyn (powiat kielecki),
- od zachodu z gminami: Suchedniów i Skarżysko- Kamienna (powiat skarżyski),
- od wschodu z gminą Starachowice.

Rysunek 1. Gmina Wąchock na tle województwa świętokrzyskiego

Źródło: <https://pl.wikipedia.org>

Najbliższym ośrodkiem miejskim są Starachowice, położone ok. 5 km od granic gminy oraz Skarżysko – Kamienna, oddalona o ok. 12 km.

Rysunek 2. Gmina Wąchock na tle gmin powiatu starachowickiego

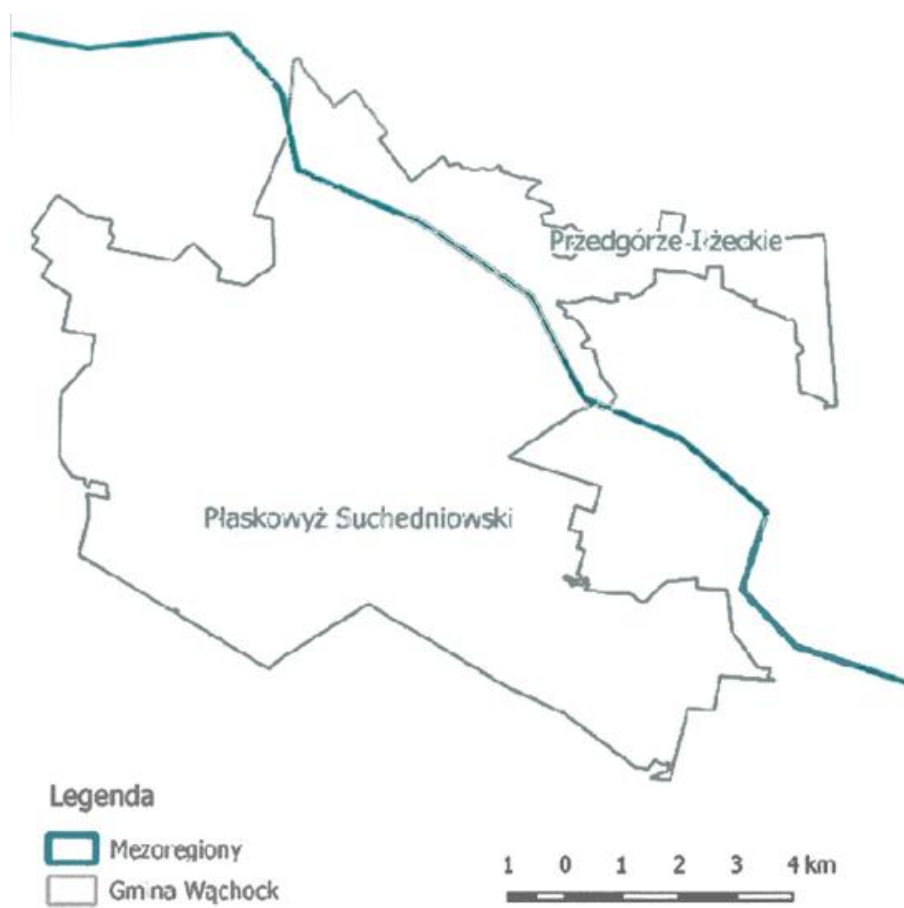
Źródło: <https://pl.wikipedia.org>

Powierzchnia gminy Wąchock wynosi 81,84 km², co stanowi ok. 15,5% powierzchni powiatu starachowickiego. Teren gminy obejmuje miasto Wąchock oraz pięć sołectw: Marcinków, Parszów, Rataje, Węglów oraz Wielka Wieś. W układzie sieci osadniczej gminy, miasto Wąchock, jako centrum administracyjno-usługowe i siedziba władz samorządowych stanowi ośrodek obsługi dla społeczności lokalnej.

Gmina Wąchock położona jest na jurajskich utworach geologicznych północnej granicy Gór Świętokrzyskich, w dolinie rzeki Kamienna. Dolina rzeczna rozdziela jurajskie utwory Przedgórzia Łżeckiego, pokryte lasami łżeckimi i triasowe pokłady południowo-wschodniej części Płaskowzgórza Suchedniowskiego, porośnięte lasami siekierzyńskimi wchodzącymi w skład Puszczy Świętokrzyskiej. Dolina rzeki Kamiennej, której część znajduje się na terenie miasta, jest północną granicą Sieradowickiego Parku Krajobrazowego.

Płaskowyż Suchedniowski odwadniają rzeki: Kamienna, Radomka, Drzewiczka, Czarna Konecka oraz ich dopływy. Na obszarze Przedgórzia Łżeckiego brak jest większych cieków. Istnieją tu jednak trzy zbiorniki zaporowe, również o stosunkowo niewielkiej powierzchni (koło Skarżyska, Starachowic, Brodów oraz w Mostkach - gmina Suchedniów). Na terenie miasta Wąchock znajduje się zbiornik wodny na rzece Kamiennej o powierzchni ok. 18 ha.

Rysunek 3. Mezoregiony na terenie gminy Wąchock

Źródło: Program Ochrony Środowiska dla Gminy Wąchock na lata 2017-2020 z perspektywą do roku 2022

1.2. Zasoby naturalne

Zasoby naturalne gminy stanowią istotny element rozwoju, gdyż mogą one być źródłem dochodów, przyczyniać się do poprawy jakości życia mieszkańców oraz wspierać rozwój gospodarczy. Zasoby naturalne są więc kluczowym czynnikiem mającym wpływ na rozwój danego obszaru zarówno w wymiarze społecznym, środowiskowym jak i ekonomicznym. Stanowią one potencjał, który umiejętnie wykorzystany przyczyni się do zapewnienia zrównoważonego rozwoju, przyciągania inwestorów i w konsekwencji podniesienia jakości życia mieszkańców.

1.2.1. Gleby

Na terenie gminy Wąchock dominują gleby niskiej jakości. Na jej obszarze występują gleby klasy bonitacyjne III, IV, V i VI.

- Gleby klasy I - gleby orne najlepsze. Są to gleby położone w dobrych warunkach fizjograficznych, najbardziej zasobne w składniki pokarmowe, posiadają dobrą naturalną strukturę, są łatwe do uprawy (czynne biologicznie, przepuszczalne, przewiewne, ciepłe, wilgotne),
- Gleby klasy II - gleby orne bardzo dobre. Mają skład i właściwości podobne (lub nieco gorsze) jak gleby klasy I, jednak położone są w mniej korzystnych warunkach

terenowych lub mają gorsze warunki fizyczne, co powoduje, że plony roślin uprawianych na tej klasie gleb, mogą być niższe niż na glebach klasy I,

- Gleby klasy III (IIIa i IIIb) - gleby orne średnio dobre. W porównaniu do gleb klas I i II, posiadają gorsze właściwości fizyczne i chemiczne, występują w mniej korzystnych warunkach fizjograficznych. Odznaczają się dużym wahaniami poziomu wody w zależności od opadów atmosferycznych. Na glebach tej klasy można już zaobserwować procesy ich degradacji,
- Gleby klasy IV (IVa i IVb) - gleby orne średnie. Plony roślin uprawianych na tych glebach są wyraźnie niższe niż na glebach klas wyższych, nawet gdy utrzymywane są one w dobrej kulturze rolnej. Są mało przewiewne, zimne, mało czynne biologicznie. Gleby te są bardzo podatne na wahania poziomu wód gruntowych (zbyt podmokłe lub przesuszone),
- Gleby klasy V - gleby orne słabe. Są ubogie w substancje organiczne, mało żyzne i nieurodzajne. Do tej klasy zaliczmy również gleby położone na terenach nie zmeliorowanych albo takich, które do melioracji się nie nadają,
- Gleby klasy VI - gleby orne najłabsze. W praktyce nadają się tylko do zalesienia. Posiadają bardzo niski poziom próchnicy. Próba uprawy roślin na glebach tej klasy niesie ze sobą duże ryzyko uzyskania bardzo niskich plonów.

Degradacja gleb na terenie gminy Wąchock spowodowana jest przede wszystkim działalnością antropogeniczną związaną z rozwojem osadnictwa oraz komunikacji. W bliskim sąsiedztwie dróg może występować podwyższona zawartość wielopierścieniowych węglowodorów aromatycznych i zasolenia. Nie bez znaczenia pozostaje także działalność rolnicza prowadzona na terenach otaczających gminę. Silne nawożenie i stosowanie środków ochrony roślin może powodować zanieczyszczenie wód gruntowych na terenie miasta i pośrednio wpływać na zanieczyszczenie gleb.

1.2.2. Wody

Przez gminę Wąchock przepływa rzeka Kamienna, która jest lewobrzeżnym dopływem Wisły. Powierzchnia zlewni rzeki Kamiennej wynosi 54 335,9 km², a jej bieg szacuje się na 324,5 km. Gmina w całości położona jest w dziale wodnym II rzędu zlewni rzeki Kamiennej. Dział wodny III rzędu tworzą prawe dopływy rzeki Kamiennej tj.: rzeka Lubianka i Żarnówka. Na rzece Kamiennej dominuje zasilanie opadowo - roztopowe, który cechuje się jednym okresem zwiększonego odpływu i jedną niżówką w roku.

Na terenie gminy znajduje się zbiornik retencyjny. Obiekt ten został utworzony na rzece Kamiennej w centrum Wąchocka. W okresie międzywojennym służył celom przemysłowym, odbudowany w latach 2006 - 2008, obecnie wykorzystywany w celach retencyjno-rekreacyjnych, m.in. wędkarskich. Zbiornik wyposażony jest w jeden obiekt piętrzący i stanowi element małej gospodarki wodnej.

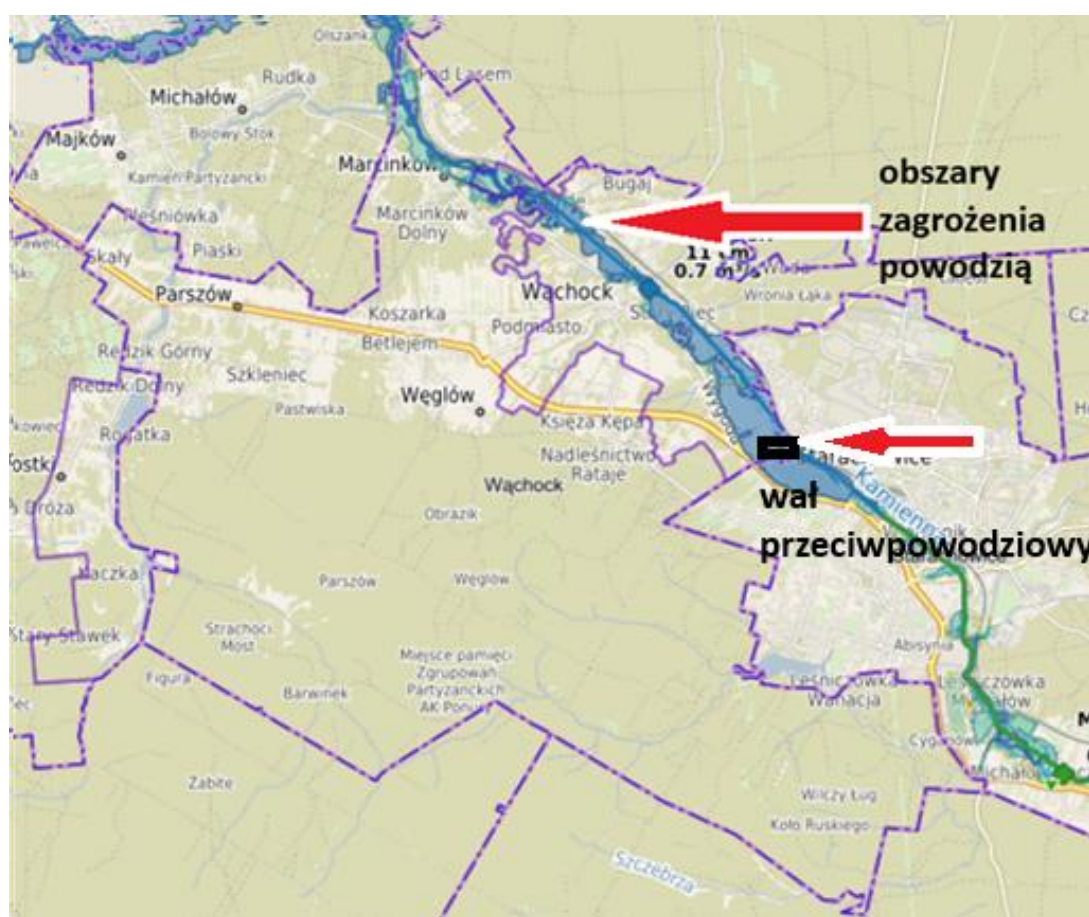
Zgodnie z Planem gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły (Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 4 listopada 2022 r. w sprawie Planu gospodarowania wodami

na obszarze dorzecza Wisły (Dz. U. 2023 poz. 300), gmina Wąchock położona jest na obszarze Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Warszawie i znajduje się w zasięgu zlewni następujących Jednolitych Części Wód Powierzchniowych (JCWP) oznaczonych kodami: RW20000323435 (Kamienna od Żarnówki), RW20000323479 (Kamienna od Żarnówki do Świśliny), RW20001023619 (Iłżanka od Małszyńca) oraz RW2000062343789 (Młynówka). Na terenie gminy Wąchock występują obszary szczególnego zagrożenia powodzią: obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie i wynosi raz na 100 lat (Q 1%), obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie i wynosi raz na 10 lat (Q 10%) oraz obszar zagrożony powodzią, na którym prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest niskie i wynosi 0,2%.

Tereny te obejmują głównie dolinę rzeki Kamiennej. Na występowanie lokalnych podtopień narażone mogą być również tereny w bezpośrednim sąsiedztwie mniejszych cieków i rowów melioracyjnych spowodowane lokalnymi, nawalnymi opadami deszczu. Występują tam ograniczenia dla zagospodarowania terenu i wymagają one uzgodnienia z PGW Wody Polskie.

We wschodniej części gminy Wąchock występuje wał przeciwpowodziowy, w związku z czym wyznaczono pas ochronny w odległości 50 m od stopy wału.

Rysunek 4. Obszary zagrożenia powodziowego na terenie gminy Wąchock

Źródło: Geoportal otwartych danych przestrzennych <https://polska.e-mapa.net/>

Na terenie gminy Wąchock znajduje się strefa użytkowych zbiorników wód podziemnych (UZWP). Osady związane są z okresem dolnego triasu i jurajskim, w których można zaobserwować szczelinowe czwartorzędowe piaski i żwiry rzeczne w obrębie koryt cieków. Dolnojurajski poziom wodonośny występuje w północno - wschodniej części gminy. Tworzą go piaskowce przewarstwiane mułowcami i iłowcami. Zwierciadło wody jest napięte i występuje na głębokości od 5,0 do 50,0m. Wydajność studni wynosi od 3,5m³/h do 93,4m³/h. Poziom triasowy występuje w środkowej i południowej części gminy. Występujące osady na obszarze gminy to ostre piaskowce wykształcone w postaci przewarstwiających się kompleksów piaskowcowych i mułowcowo - iłowcowych, zaburzonych siecią uskoków. Wydajność studni nie jest jednolita, szacuje się na 2,8 - 90m³/h. Zwierciadło wód podziemnych w poziomie czwartorzędowym jest swobodne, natomiast w poziomach dolnojurajskim i dolnotriasowym często jest napięte. Utwory wodonośne są zbudowane z piasków z wkładkami żwirów. Wydajność studni czwartorzędowych waha się od 0,8m³/h do 25,1m³/h. Miąższość warstw wodonośnych dochodzi do 21m.

Obszar gminy Wąchock nie jest zlokalizowany w zasięgu Głównych Zbiorników Wód Podziemnych (GZWP).

Gmina położona jest w obrębie Jednolitych Części Wód Podziemnych (JCWPd) oznaczonych kodami: GW2000102 oraz GW200086.

1.2.3. Lasy

Lasy są jednym z głównych elementów krajobrazu gminy Wąchock. Zgodnie z danymi GUS (Bank Danych Lokalnych, stan na koniec 2024 r.), lasy na terenie gminy Wąchock zajmują 5126,43 ha, co daje wskaźnik lesistości na poziomie 62,6%. Lasy obejmują głównie południową część gminy - na obszarze Sieradowickiego Parku Krajobrazowego - znajdują się w zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa Skarżysko i Nadleśnictwa Suchedniów. Lasy zlokalizowane w północnej części gminy znajdują się w zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa Starachowice.

Głównymi gatunkami występującymi w lasach na terenie gminy Wąchock są sosna, jodła, świerk. Mniejszy udział stanowi modrzew, brzoza, dąb, grab i olsza.

Nadleśnictwa prowadzą gospodarkę wielofunkcyjną, która w swoich założeniach łączy trwałe zrównoważenie funkcji gospodarczych - racjonalną gospodarkę drewnem - z systemem ochrony przyrody i kształtowania środowiska oraz zadaniami lasów względem społeczeństwa, w zakresie nauki, turystyki i wypoczynku. W Nadleśnictwach realizowana jest działalność, przez pozyskanie i sprzedaż drewna, hodowlę i ochronę lasu, ochronę przeciwpożarową, nasiennictwo i selekcję - w tym pozyskanie i sprzedaż nasion drzew leśnych. Działalność uboczna i dodatkowa realizowana jest przez pozyskanie i sprzedaż choinek oraz gospodarkę łowiecką. Jednym z celów gospodarki leśnej jest produkcja drewna - stałe dostarczanie surowców najwyższej jakości - bez szkody dla środowiska.

Zasoby leśne odgrywają bardzo ważną rolę w procesach regulacji klimatu, turystyce, stanowiąc miejsca do wypoczynku, edukacji ekologicznej. Pełnią także funkcje produkcyjne

(gospodarcze) dostarczając drewna. Niemal wszystkie z występujących na obszarze gminy siedlisk leśnych nadają się pod względem przyrodniczym do zagospodarowania turystyczno – rekreacyjnego. Największym ograniczeniem intensyfikacji wykorzystania turystycznego obszarów leśnych jest niedobór małej infrastruktury turystycznej i komunalnej.

Według danych GUS (Bank Danych Lokalnych, stan na koniec 2024 r.), w strukturze własnościowej lasów w gminie Wąchock przeważają lasy publiczne o powierzchni 4 695,87 ha (ok. 92% lasów ogółem).

Możliwość rozwoju funkcji leśnej determinowana jest wzrastającym arealem gruntów nieprzydatnych do produkcji rolniczej, które w warunkach rynkowych stały się nieopłacalne w uprawie.

1.2.4. Surowce mineralne

Na terenie gminy Wąchock obszary udokumentowanych złóż surowców mineralnych, chronione przed innym zainwestowaniem o różnym stopniu kolizyjności, w których nie została podjęta eksploatacja na skalę przemysłową to:

- złoża „Parszów-Szkleniec” itów kamionkowych, o zasobach w kategorii B+C1. Nie podjęto eksploatacji złożeń,
- złoża „Marcinków” piasków czwartorzędowych, o zasobach w kategorii C1 i C2. Jest to złoża kolizyjne. Eksploatacja złożeń możliwa i celowa na fragmencie złożeń (w miejscu dawnej eksploatacji),
- złoża „Węglów” itów ceramiki budowlanej, o zasobach w kategorii B+C1 i C2, złoża częściowo kolizyjne. Nie podjęto eksploatacji złożeń.

Kolizyjność tych złóż wiąże się przede wszystkim z ich położeniem w odniesieniu do cennych walorów przyrodniczych (las) i różnych form ochrony prawnej, jak również dobrych gleb. W gminie rozpoznane są również złoża o zasobach zarejestrowanych. Należą do nich:

- złoża „Wąchock” piasków czwartorzędowych do produkcji cegły wapiennopiaskowej, jest to złoża częściowo kolizyjne,
- złoża „Parszów” piaskowców triasowych, eksploatowane przez zakład Kamieniarski KAMEX,
- złoża „Marcinków Dolny” piasków czwartorzędowych, jest to złoża kolizyjne, którego eksploatacji nie podjęto.

Na terenie gminy Wąchock eksploatowane było złoża piasków „Marcinków Dolny II”, o zasobach w kategorii C1. Koncesja na wydobywanie piasków ze złożeń została wygaszona decyzją Marszałka Województwa Świętokrzyskiego z dnia 28.03.2024 r. znak: ŚO-V.7422.1.28.2023.

Ewentualna eksploatacja surowców mineralnych z uwagi na ochronę walorów środowiska przyrodniczego powinna być ograniczona tylko do niezbędnych potrzeb lokalnych. Tereny wyeksploatowane należy sukcesywnie rekultywować w kierunku rekultywacji rolnej, wodnej lub leśnej zgodnie z planem zagospodarowania przestrzennego lub studium uwarunkowań

i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wąchock a po wejściu w życie Planu ogólnego gminy- zgodnie z ustaleniami tego Planu.

1.2.5. Krajobraz, potencjał turystyczno - rekreacyjny

Krajobraz gminy Wąchock stanowi połączenie malowniczej doliny rzeki Kamiennej, rozległych kompleksów leśnych Puszczy Świętokrzyskiej i Łżeckiej a także cennych zabytków. Obszar gminy charakteryzuje się spokojnym, podmiejskim krajobrazem, który łączy walory przyrodnicze (las, pagórki) z historycznym dziedzictwem sakralnym i przemysłowym. Centralnym punktem i jednocześnie najcenniejszym zabytkiem Wąchocka jest cysterski zespół klasztorny z przełomu XII i XIII wieku, zbudowany z lokalnego piaskowca. Krajobraz kulturowy dopełniają ruiny Pałacu Schoenberga, zabytkowe układy wiejskie (Rataje, Parszów) oraz pomnik „Ponurego”.

Istotnym elementem gminnego krajobrazu jest zalew w Wąchocku, stanowiący popularne miejsce rekreacyjne, które wraz z rzeką Kamienną tworzy otwartą przestrzeń w centrum miejscowości.

Teren gminy Wąchock ze względu na bardzo wysokie wartości został objęty różnymi formami ochrony przyrody, których charakterystykę przedstawiono w dalszej części opracowania.

Gmina Wąchock oferuje liczne szlaki piesze i rowerowe, łączące walory historyczne (Opactwo Cystersów) z przyrodniczymi (las, rzeka Kamienna). Główne trasy to pieszy niebieski szlak do Cedziny prowadzący przez historyczne tereny dawnego Staropolskiego Okręgu Przemysłowego, ścieżka „Mnisi i Hutnicy” łącząca Muzeum Przyrody i Techniki w Starachowicach z Opactwem Cystersów w Wąchocku, szlaki rowerowe:

- **Szlak czerwony („Dookoła Starachowic”)**: Długość 62 km. Trasa prowadzi m.in. przez Starachowice, Lubiankę, Radkowice, Wykus, Mostki, Rataje, Wąchock i Lipie;
- **Szlak niebieski („Śladami zabytków techniki”)**: Długość 81 km. Biegnie ze Skarżyska-Kamiennej przez Wąchock i Starachowice aż do Ostrowca Świętokrzyskiego;
- **Szlak czarny**: łączy Wąchock z Mircem, Trębowcem i Szydłowcem (odcinek do Szydłowca liczy ponad 30 km).

Region jest idealny dla miłośników historii i aktywnego wypoczynku. Obecność ciekawych, pełnych uroku miejsc, cisza, spokój, powodują, że w gminie Wąchock panują doskonałe warunki do wypoczynku, turystyki pieszej, rowerowej czy konnej a także rozwoju agroturystyki. Prawdziwym bogactwem gminy są lasy i grunty leśne, które stanowią blisko 63% jej obszaru i obejmują najbardziej urokliwe tereny Puszczy Świętokrzyskiej, Sieradowickiego Parku Krajobrazowego. Mankamentem jest jednak słabo rozwinięta baza turystyczna. Brakuje również dobrej jakości oferty gastronomicznej.

1.2.6. Formy ochrony przyrody

Na terenie gminy Wąchock występują elementy środowiska przyrodniczego, które z uwagi na wysokie wartości objęte zostały formą ochrony wprowadzoną na podstawie przepisów ogólnych z zakresu ochrony środowiska oraz miejscowych aktów prawnych. Należą do nich:

- Sieradowicki Park Krajobrazowy,
- Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Kamiennej,
- Sieradowicki Obszar Chronionego Krajobrazu,
- Stanowisko dokumentacyjne (odsłonięcie geologiczne – skałka piaskowców triasowych),
- Stanowisko dokumentacyjne (odsłonięcie geologiczne – nieczynny kamieniołom czerwonych piaskowców dolnotriasowych),
- Obszar Specjalnej Ochrony Siedlisk Ostoja Sieradowicka PLH260031,
- Pomniki przyrody,
- Użytki ekologiczne.

Realizacja wszelkich planów inwestycyjnych, w szczególności z zakresu rozwoju infrastruktury technicznej i budownictwa, winna uwzględniać uwarunkowania środowiskowe i wszelkie reżimy ustanowione dla ochrony przyrody. Poniżej przedstawiono krótką charakterystykę występujących na terenie gminy Wąchock form ochrony przyrody.

Sieradowicki Park Krajobrazowy

Sieradowicki Park Krajobrazowy położony jest w obrębie Wyżyny Kieleckiej. Obejmuje Płaskowyż Suchedniowski oraz północną część Gór Świętokrzyskich. Leży pomiędzy doliną rzeki Kamiennej na północy i Doliną Bodzentyńską na południu. Od wschodu ograniczają go doliny rzek Świśliny i Pokrzywianki, a od zachodu dolina Kamionki. Park obejmuje zwarty kompleks lasów wschodniej części Puszczy Świętokrzyskiej zwany Lasami Siekierzyńskimi. Zajmują one około 85% jego powierzchni, a w otulinie 21%. Tereny leśne charakteryzują się znacznym zróżnicowaniem siedlisk, składu gatunkowego drzewostanów oraz struktury wiekowej.

Na całym obszarze Parku spotyka się wiele zabytkowych obiektów, świadczących o wielkim bogactwie kulturowym. Południowy skłon Pasma Sieradowickiego i Dolina Bodzentyńska to obszar występowania licznych stanowisk archeologicznych związanych z działalnością starożytnego, świętokrzyskiego okręgu górnictwa i dymarkowego hutnictwa żelaza, datowanego na okres wpływów rzymskich (od I w p.n.e. do IV w n.e.). W późniejszym okresie na terenach tych rozwinął się przemysł metalurgiczny. Zabytkowe obiekty staropolskiego hutnictwa zachowały się między innymi w Parszowie, Michałowie, Starachowicach, Wąchocku. Czasów średniowiecza sięgają zabytkowe układy urbanistyczne Wąchocka i Bodzentyna. Wśród budowli zabytkowych na uwagę zasługują – XIII wieczny zespół klasztorny opactwa cystersów w Wąchocku, ruiny zamku biskupów krakowskich z XIV wieku w Bodzentynie. Ponadto zachowały się dwory w Warszówku i Radkowicach oraz drewniane zagrody świętokrzyskie w Bodzentynie, Sieradowicach i Siekiernie.

Obowiązującym aktem prawnym dla tego obszaru jest Uchwała Nr XLIX/873/14 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 13 listopada 2014 r. w sprawie utworzenia Sieradowickiego Parku Krajobrazowego (Dz. Urz. Woj. Święt. z 2015 r. poz. 18), zmieniona Uchwałą Nr XLVIII/675/18 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 17 września

- 1) zachowanie cennych biocenoz z chronionymi i rzadkimi gatunkami flory, fauny i grzybów;
- 2) zachowanie różnorodności geologicznej, w tym obszarów występowania rzeźby lessowej;
- 3) racjonalne wykorzystanie zasobów złóż kopalin;
- 4) zachowanie naturalnych fragmentów ekosystemów wodnych (rozlewisk i starorzeczy);
- 5) zachowanie populacji roślin, zwierząt i grzybów objętych ochroną gatunkową;
- 6) zachowanie siedlisk zagrożonych wyginięciem, rzadkich i chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów;
- 7) zachowanie układów i obiektów zabytkowych, w tym pozostałości Staropolskiego Okręgu Przemysłowego, a także licznych miejsc pamięci narodowej;
- 8) preferowanie zabudowy nawiązującej do regionalnej tradycji i otaczającego krajobrazu;
- 9) zachowanie wartości historycznych, kulturowych i etnograficznych;
- 10) zachowanie istniejących punktów i ciągów widokowych;
- 11) ograniczanie negatywnego wpływu działalności gospodarczej na krajobraz

The map displays the administrative boundaries of Wąchock m. (municipality) and Wąchock gm. (commune). Key settlements include Majków, Michałów, Marcinków Górny, Skąły, Parszów Złotogin, Ciecierówka, Węglów, Rataje, Starachowice, and Michałów. The map also shows the Sieradowicki Park Krajobrazowy and various geographical features like Skąły (293 m), Jazwina Góra (325 m), Ostre Góry (304 m), and Lubienka (276 m). The map is color-coded by terrain, with green representing forested areas and yellow representing agricultural land. A legend at the bottom left indicates that the pink line represents the 'granice gmin' (municipal boundaries).

15

Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Kamiennej

Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Kamiennej został powołany Rozporządzeniem Nr 12/95 Wojewody Kieleckiego z dnia 29 września 1995 r. w celu ochrony wód powierzchniowych i podziemnych oraz odtworzenia i zachowania przez dolinę rzeki funkcji korytarza ekologicznego. Obszar ten położony jest w północnej i północno wschodniej części województwa świętokrzyskiego. Główną osią krajobrazową i gospodarczą jest dolina rzeki Kamiennej. Ze względu na występujące tu rudy żelaza i urodzajne gleby brunatne, dolina Kamiennej i położone wzdłuż niej tereny zostały już bardzo dawno zasiedlone przez człowieka i intensywnie zagospodarowane rolniczo, a następnie przemysłowo. Pomimo to zachowało się tutaj wiele wartości przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych.

Sieradowicki Park krajobrazowy położony jest w północnej części Gór Świętokrzyskich; pomiędzy Doliną rzeki Kamiennej, a Doliną Bodzentyńską.

Obszar ten charakteryzuje się dużą zmiennością florystyczną zdeterminowaną urozmaiconą rzeźbą terenu, podłożem skalnym, a co za tym idzie warunkami siedliskowymi. Na większości terenów zbudowanych ze skał piaszczysto-ilastych przeważają siedliska oligotroficzne zajęte przez bory mieszane i bory, tworzące duże kompleksy tzw. Lasów Starachowickich.

Obszar ten posiada również dużą wartość kulturową i historyczną; świadczą o niej liczne stanowiska archeologiczne starożytnego górnictwa i hutnictwa, a także zabytki kultury materialnej oraz miejsca pamięci.

Podstawę prawną obszaru stanowi Uchwała Nr XXXV/617/13 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 23 września 2013 r. dotycząca wyznaczenia Obszaru Chronionego Krajobrazu Doliny Kamiennej (Dz. Urz. Woj. Święt. z 2013 r. poz. 3309). Powierzchnia Obszaru wynosi 72 634,00 ha.

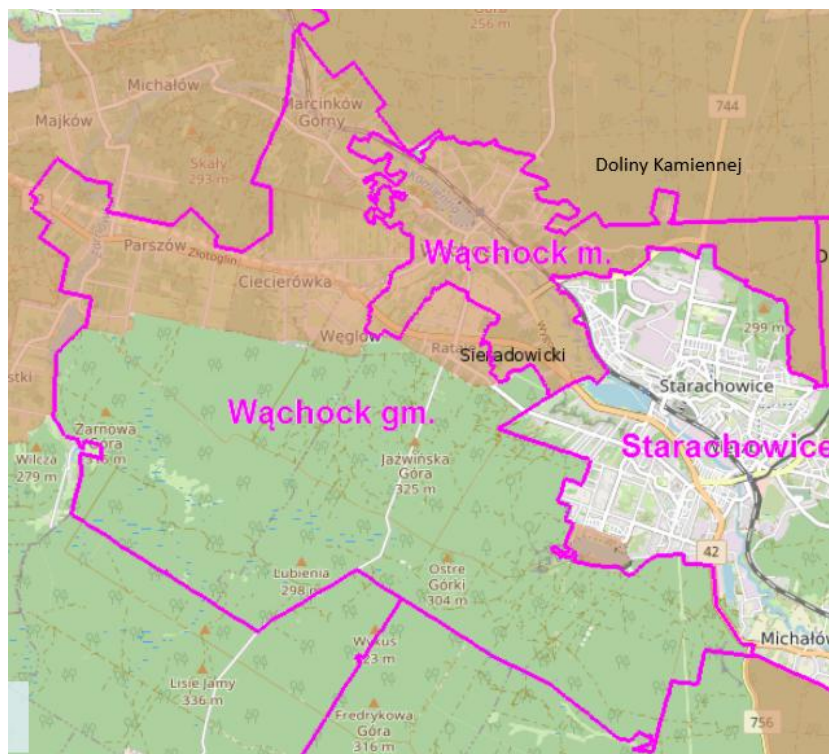
Sieradowicki Obszar Chronionego Krajobrazu

Obszar Chronionego Krajobrazu stanowiący otulinę Sierakowickiego Parku Krajobrazowego to głównie tereny rolnicze i zurbanizowane. Wśród gruntów rolniczych przeważają użytki rolne, które stanowią 79% powierzchni. Lasy zajmują tylko 10,5% obszaru otuliny. Tereny leśne charakteryzują się jednak znacznym zróżnicowaniem siedlisk, składu gatunkowego drzewostanów oraz ich struktury wiekowej.

Na całym obszarze otuliny spotyka się wiele zabytkowych obiektów świadczących o wielkim bogactwie dziedzictwa kulturowego, od czasów prehistorycznych poczynając aż po dzień dzisiejszy.

Podstawę prawną obszaru stanowi Uchwała Nr XLIX/880/14 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 13 listopada 2014 r. w sprawie Sieradowickiego Obszaru Chronionego Krajobrazu (Dz. Urz. Woj. Święt. z 2014 r. poz. 3155). Powierzchnia Obszaru wynosi 15 893,00 ha.

Rysunek 6. Obszary chronionego krajobrazu na terenie gminy Wąchock – OChK Doliny Kamiennej i Sieradowicki OChK

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <https://starachowice.geoportal2.pl/>

OBSZARY NATURA 2000

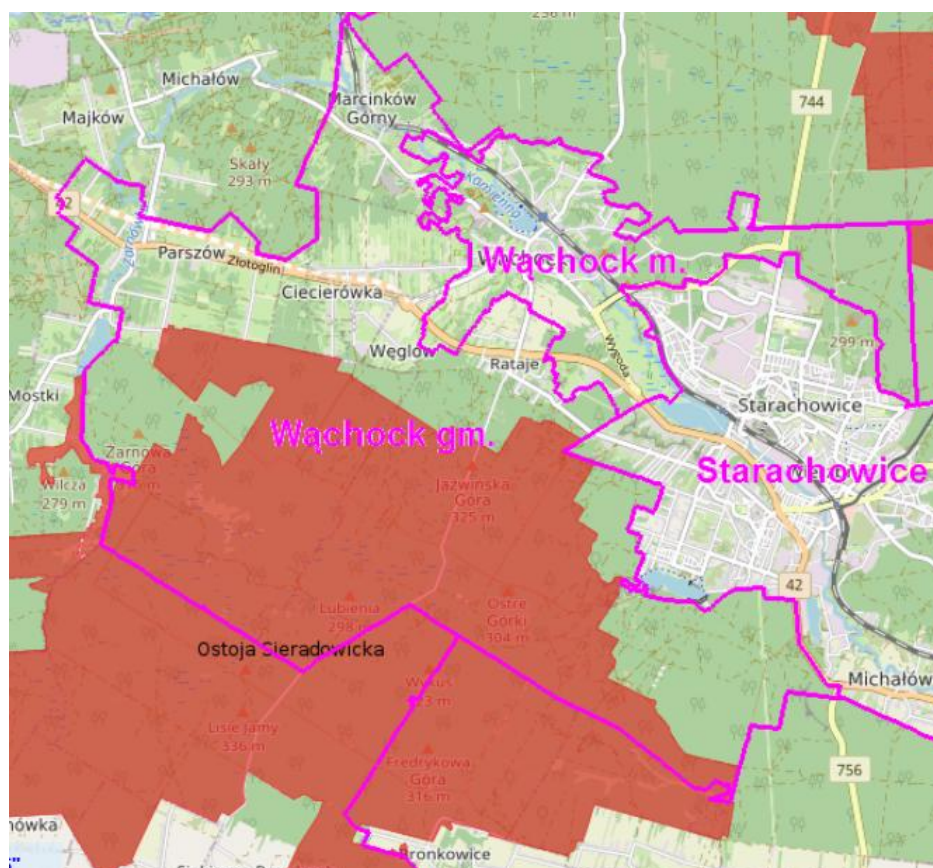
Obszar Specjalnej Ochrony Siedlisk Ostoja Sieradowicka PLH260031

Obszar obejmuje fragment Płaskowyżu Suchedniowskiego i fragment Pasma Sieradowickiego ze wzniesieniami: Kamień Michniowski (435 m n.p.m) i Góra Sieradowska (390 m n.p.m). Płaskowyż Suchedniowski stanowią regularne ciągi garbów denudacyjnych zbudowanych głównie z masywnych piaskowców dolnotriasowych, na których zalegają osady plejstoceny. Te wzniesienia o łagodnych stokach stanowią regularne ciągi pomiędzy którymi występują zabagnione dolinki. Obszar stanowi rozległy kompleks leśny (lasy iglaste i mieszane, w mniejszym stopniu liściaste), wchodzący w skład tzw. Puszczy Świętokrzyskiej, poroządzany strumieniami, stanowiącymi dopływy rzeki Kamiennej. W dolinach wielu z nich tworzą się podmokłe łąki i torfowiska. Teren od wschodu obejmuje rzekę Żarnówkę wraz z licznymi dopływami, przez centralną część obszaru płynie malowniczo wijąca się Lubianka, w południowo-wschodniej części płynie Szczebra, natomiast w południowej części obszaru, na zboczach Góry Sieradowskiej znajdują się źródła Świśliny. Ostoja położona jest w kompleksie promocyjnym "Puszcza Świętokrzyska" - w dużym stopniu naturalnych lasów szpilkowych (bory bagienne, bory jodłowe i świerkowe) i liściastych (grądy, kwaśne i żyzne buczyny, łąki) w tym o charakterze górskim. Jest to również obszar występowania znacznej liczby gatunków górskich, z których część osiąga swój kres północny. W obszarze stwierdzono 13 typów siedlisk przyrodniczych, głównie leśnych z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, przy czym najlepiej wykształcone żyzne buczyny, bory i lasy bagienne oraz wyżynny jodłowy bór mieszany. Ponadto dobrze zachowane są zmiennowilgotne łąki

trzęślicowe, które wykształciły się w dolinach rzecznych często towarzyszą im różnego typu torfowiska.

Powierzchnia Obszaru wynosi 7 847,37 ha. Obowiązującymi aktami prawnymi dla tego Obszaru są: Decyzja Komisji z dnia 10 stycznia 2011 r. w sprawie przyjęcia na mocy dyrektywy Rady 92/43/EWG czwartego zaktualizowanego wykazu terenów mających znaczenie dla Wspólnoty składających się na kontynentalny region biogeograficzny (notyfikowana jako dokument nr C(2010) 9669) (2011/64/UE) (Dz. Urz. UE L 33 z 08.02.2011, str. 146) oraz Rozporządzenie Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 13 kwietnia 2022 r. w sprawie specjalnego obszaru ochrony siedlisk Ostroja Sieradowicka (PLH260031) (Dz. U. RP z 2022 r. poz. 1169). Dla Obszaru ustanowiony został plan zadań ochronnych (Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Kielcach z dnia 26 września 2025 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostroja Sieradowicka PLH260031.

Rysunek 7. Obszar Natura 2000 Ostroja Sieradowicka na terenie gminy Wąchock

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <https://starachowice.geoportal2.pl/>

Pomniki przyrody

Pomniki przyrody podlegają ochronie prawnej. W stosunku do pomników przyrody obowiązują zakazy na podstawie prawa miejscowego w zakresie zgodnym z obowiązującą ustawą o ochronie przyrody.

Lp.	Nazwa pomnika przyrody	Podstawa prawna	Opis pomnika przyrody	Lokalizacja
1.	Nie nadano nazwy w akcie prawnym	Zarządzenie Nr 23/87 Wojewody Kieleckiego z dn. 2.10.1987 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody (Dz. Urz. Woj. Kieleckiego z 1987r. Nr 19. poz. 223), Rozporządzenie Nr 7/94 Wojewody Kieleckiego z dn. 4.08.1994 r. zmieniające zarządzenie w sprawie uznania za pomniki przyrody (Dz. Urz. Woj. Kieleckiego z dn. 30.08.1994 r. Nr 8, poz. 55).	Dwanaście niedużych naturalnych piaskowcowych form skalnych w formie występów, niewielkich progów i kazałnic skalnych, najczęściej z wyraźnymi okapami i tworzącymi się pod nimi niszami o wys. 1,0 do 2,5 m.	Leśnictwo Parszów oddział 76 a, b, na zboczu wierzchowiny, na terenie uroczyska Biały Kamień, ok. 700 m na N od skałki "Cygańska Kapa" stojącej przy drodze leśnej.
2.	Nie nadano nazwy w akcie prawnym	Zarządzenie Nr 23/87 Wojewody Kieleckiego z dn. 2.10.1987 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody (Dz. Urz. Woj. Kieleckiego z 1987r. Nr 19. poz. 223), Rozporządzenie Nr 7/94 Wojewody Kieleckiego z dn. 4.08.1994 r. zmieniające zarządzenie w sprawie uznania za pomniki przyrody (Dz. Urz. Woj. Kieleckiego z dn. 30.08.1994 r. Nr 8, poz. 55).	Nazwa używana zwyczajowo to "Cygańska Kapa". Próg skalny o długości ok., 40 m i wys. 3,5 m zbudowany z piaskowców dolnotriasowych. Od strony południowej silnie podcięty.	Gmina Wąchock Lasy Państwowe Leśnictwo Węglów oddział 98f, przy drodze leśnej z Parszowa na Wykus po N stronie, ok.. 6 km. Na SE od Parszowai 12 km na SE od Skarżyska Kamiennej.
3.	Nie nadano nazwy w akcie prawnym	Zarządzenie Nr 23/87 Wojewody Kieleckiego z dn. 2.10.1987 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody (Dz. Urz. Woj. Kieleckiego z 1987r. Nr 19. poz. 223), Rozporządzenie Nr 7/94 Wojewody Kieleckiego z dn. 4.08.1994 r. zmieniające zarządzenie w sprawie uznania za pomniki przyrody (Dz. Urz. Woj. Kieleckiego z dn. 30.08.1994 r. Nr 8, poz. 55).	Odstąpienie o dłg. 50 m i wys. kilku metrów w zachodniej ścianie wąwozu wyerodowanego w utworach lessowych. Odstania się tu profil neoplejstoceńskich osadów glacialnych, interglacialnych , peryglacialnych.	W środkowej części Wąwozu Roćław (ok. 200 m od jego wylotu, tuż powyżej ostatniego rozwidlenia wąwozu) położonego ok.. 700 m na WSW od rynku w Wąchocku.

Lp.	Nazwa pomnika przyrody	Podstawa prawna	Opis pomnika przyrody	Lokalizacja
4.	Nie nadano nazwy w akcie prawnym	Zarządzenie Nr 23/87 Wojewody Kieleckiego z dn. 2.10.1987 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody (Dz. Urz. Woj. Kieleckiego z 1987r. Nr 19. poz. 223), Rozporządzenie Nr 7/94 Wojewody Kieleckiego z dn. 4.08.1994 r. zmieniające zarządzenie w sprawie uznania za pomniki przyrody (Dz. Urz. Woj. Kieleckiego z dn. 30.08.1994 r. Nr 8, poz. 55).	Stary kamieniołom stokowy o wymiarach: długość ok. 0,9 m, szerokość ok. 0,7 m, wysokość ściany do 8 m, z odsłonięciami jasnoszarych piaskowców dolnej jury.	Na terenie m. Wąchock (os. Kobyle), przy ul. Torowej, ok. 100 m na N od linii kolejowej Skarżysko-Kamienna - Starachowice, przy rampie kolejowej.
5.	Nie nadano nazwy w akcie prawnym	Zarządzenie Nr 3/89 Wojewody Kieleckiego z dn. 26.01.1989 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody (Dz. Urz. Woj. Kieleckiego z 1989r. Nr 2. poz. 6)	W wieku 200-300 lat, 2 szt. dębów szypułkowych i 2 szt. lipy drobnolistne	drzewa rosną w niewielkim oddaleniu od siebie, na stoku opadającym łagodnie w kierunku rzeki Żarnówki, w pobliżu wsi Majków, ok.. 1,8 do 2,0 km od mostu na rzece Żarnówce w Parszowice (z biegiem rzeki w kierunku północnym) w odległości ok. 50 m od rzeki w kierunku zachodnim.
6.	Nie nadano nazwy w akcie prawnym	Zarządzenie Nr 26/86 Wojewody Kieleckiego z dn. 24.12.1986 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody (Dz. Urz. Woj. Kieleckiego z 27.12.1986r. Nr 20. poz. 183)	Tzw. „Sosna Langiewicza”, kapliczka tablica pamiątkowa w odl. ok. 100 m rośnie sosna o obw 290 cm.	Leśnictwo Węglów obręb Rataje oddział 63a, sosna rośnie w dolinie potoku (na jej N zboczu) - dopływu Lubianki, opływającego od N Ostre Górki, ok. 4 km na S od Wąchocka.

Lp.	Nazwa pomnika przyrody	Podstawa prawna	Opis pomnika przyrody	Lokalizacja
7.	Nie nadano nazwy w akcie prawnym	Zarządzenie Nr 26/86 Wojewody Kieleckiego z dn. 24.12.1986 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody (Dz. Urz. Woj. Kieleckiego z 27.12.1986r. Nr 20. poz. 183)	Grupa drzew jednogatunkowa - Lipy drobnolistne (Tilia sp.) 4 szt. w m. Rataje, wiek drzew ok. 180 lat	Sołectwo Rataje, kilkaset metrów na SW od kaplicy, ok. 1,5 km na S od Wąchocka
8.	Nie nadano nazwy w akcie prawnym	Uchwała Nr XXIII/150/2004 Rady Miejskiej w Wąchocku z dn. 24.08.2004 r. w sprawie ustanowienia pomnika przyrody (Dz. Urz. Woj. Świętokrzyskiego z dn. 15.12.2004r. Nr 229. poz. 3153) oraz Uchwała Nr XXIV/160/2004 Rady Miejskiej w Wąchocku z dn. 29.10.2004 r. zmieniająca Uchwałę Nr XXIII/150/2004 Rady Miejskiej w Wąchocku (Dz. Urz. Woj. Świętokrzyskiego z dn. 15.12.2004 r., Nr 229, poz. 3154)	drzewo (gatunek: Dąb szypułkowy - Quercus robur; pierśnica: 118cm; obwód: 371cm; wysokość: 32m)	Nadleśnictwo Skarżysko-Kamienna, Obręb Rataje, Leśnictwo Parszów, oddział 129b
9.	Nie nadano nazwy w akcie prawnym	Uchwała Nr IX/42/2011 Rady Miejskiej w Wąchocku z dn. 27.05.2011 r. w sprawie ustanowienia pomnika przyrody (Dz. Urz. Woj. Świętokrzyskiego z dn. 21.07.2011 r. Nr 178. poz. 2080)	Źródło typu stokowego wypływające z pokładu piaskowców triasowych triasu dolnego (piaskowiec pstry), wypływa z dwóch punktów oddalonych od siebie o kilka metrów, całość tworzy kształt litery V.	W dolinie bezimiennego potoku dopływu rzeki Lubianki, ok. 4 km na południe od Wąchocka, 150m na południe od miejsca pamięci narodowej „Polana Langiewicza”. Na terenie oddziału leśnego 63 d w Nadleśnictwie Skarżysko

Lp.	Nazwa pomnika przyrody	Podstawa prawna	Opis pomnika przyrody	Lokalizacja
10.	Samson	Uchwała Nr XIII/84/2019 Rady Miejskiej w Wąchocku z dnia 30 października 2019 r. w sprawie ustanowienia pomnika przyrody (Dz. Urz. Województwa Świętokrzyskiego z 2019 r. poz. 4345)	drzewo z gatunku dąb szypułkowy (Quercus robur) o nazwie „Samson” o wymiarach: obwód pnia 375 cm (mierzony na wysokości 130 cm od ziemi), pierśnica 119 cm, wysokość ok. 32 m, podlega ochronie w celu zachowania szczególnej wartości przyrodniczej i krajobrazowej	Obiekt zlokalizowany jest na terenie działki ewid. nr 19/2184, obręb ewidencyjny Parszów, gmina Wąchock, na obszarze Sieradowickiego Parku Krajobrazowego
11.	Jurek	Uchwała nr XLIX/275/2022 Rady Miejskiej w Wąchocku z dnia 29 września 2022 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody (Dz. Urz. Województwa Świętokrzyskiego z 2022 r. poz. 3509)	Pomnik stanowi drzewo z gatunku dąb szypułkowy, któremu nadano nazwę Jurek, mierzy on 28 m wysokości, 41 0 cm obwodu i 131 cm pierśnicy. Wiek ok. 300 lat.	Pomnik znajduje się na terenie działki ewidencyjnej nr 42/200 z obrębu 0005 Rataje, gmina Wąchock, na terenie lasów będących w zarządzie Nadleśnictwa Skarżysko z siedzibą 26-110 Skarżysko-Kamienna, ul. Wiejska 1

Lp.	Nazwa pomnika przyrody	Podstawa prawna	Opis pomnika przyrody	Lokalizacja
12.	Maciek	Uchwała nr XLIX/275/2022 Rady Miejskiej w Wąchocku z dnia 29 września 2022 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody (Dz. Urz. Województwa Świętokrzyskiego z 2022 r. poz. 3509)	Pomnik stanowi drzewo z gatunku dąb szypułkowy, któremu nadano nazwę Maciek, mierzy 30 m wysokości, 406 cm obwodu i 129 cm pierśnicy, wiek ok. 300 lat	Pomnik znajduje się na terenie działki ewidencyjnej nr 42/200 z obrębu 0005 Rataje, gmina Wąchock, woj. świętokrzyskie, na terenie lasów będących w zarządzie Nadleśnictwa Skarżysko z siedzibą 26-110 Skarżysko-Kamienna, ul. Wiejska 1

Źródło: Centralny Rejestr Form Ochrony Przyrody <https://crfop.gdos.gov.pl/> (dostęp dn. 09.03.2026 r.)

Stanowisko dokumentacyjne (odstąpienie geologiczne- skałka piaskowców triasowych)

Odstąpienie geologiczne-skałka szarych piaskowców triasowych w dolinie rzeki Żarnówki o długości 22 m i wysokości od 1 m do 2,5 m. Skałka posiada ciekawą formę morfologiczną z podciętą dolną częścią i wyraźnie wystającym okapem. Obiekt położony jest na prawym zboczu doliny rzeki Żarnówki, w odległości ok. 200 m na północ od drogi Wąchock - Parszów - Skarżysko, działki nr 578 i 580 (obwód 0004 Parszów).

Odstąpienie geologiczne uznane zostało za stanowisko dokumentacyjne Rozporządzeniem Nr 18/95 Wojewody Kieleckiego z dnia 18 grudnia 1995 r. w sprawie uznania za stanowisko dokumentacyjne (Dz. Urz. Woj. Kieleckiego Nr 25 poz. 164) a następnie Uchwałą Nr XXXVII/226/2005 Rady Miejskiej w Wąchocku z dnia 29 listopada 2005 r. w sprawie ustanowienia stanowiska dokumentacyjnego (Dz. Urz. Województwa Świętokrzyskiego z 2006 r. Nr 14, poz. 237).

Celem jest ochrona ważnego pod względem naukowym i dydaktycznym, miejsca występowania formacji geologicznych.

Stanowisko dokumentacyjne (odstąpienie geologiczne- nieczynny kamieniołom czerwonych piaskowców dolnotriasowych)

Odstąpienie geologiczne - nieczynny kamieniołom czerwonych piaskowców dolnotriasowych o wymiarach: długość - 150,0m, szerokość - 100,0m, wysokość do 12,0m. Jest to historyczny kamieniołom sięgający początkami XIII wieku, z którego wydobywano surowiec m.in. do budowy Opactwa Cystersów w Wąchocku.

Odstąpienie geologiczne uznane zostało za stanowisko dokumentacyjne Rozporządzeniem Nr 18/95 Wojewody Kieleckiego z dnia 18 grudnia 1995 r. w sprawie uznania za stanowisko dokumentacyjne (Dz. Urz. Woj. Kieleckiego Nr 25 poz. 164) a następnie Rozporządzeniem Nr 17/2002 Wojewody Świętokrzyskiego z dnia 19 lutego 2002 r. w sprawie uznania za stanowiska dokumentacyjne (Dz. Urz. Województwa Świętokrzyskiego z 2002 r. Nr 23, poz. 289).

Opisywane stanowisko dokumentacyjne położone jest w Wąchocku przy ulicy Sandomierskiej na działce nr 4079/17.

Celem jest ochrona ważnego pod względem naukowym i dydaktycznym, miejsca występowania formacji geologicznych, nieczynnych wyrobisk powierzchniowych i podziemnych.

Użytki ekologiczne

Lp.	Nazwa/rodzaj/ powierzchnia	Podstawa prawna	Opis wartości przyrodniczej	Cele ochrony	Lokalizacja
1.	Nie nadano nazwy/bagno/0, 0,32	Rozporządzenie Nr 16/95 Wojewody Kieleckiego z dnia 18 grudnia 1995 r. w sprawie uznania za użytki ekologiczne (Dziennik Urzędowy Województwa Kieleckiego Nr 25, poz. 162); Rozporządzenie Wojewody Świętokrzyskiego Nr 19/2002 z dnia 19 lutego 2002 r. w sprawie uznania za użytki ekologiczne (Dz. Urz. Województwa Świętokrzyskiego z 2002 r. Nr 23, poz. 291)	Brak informacji	Brak informacji	Bagno o powierzchni 0,32 ha położone w obrębie Siekierno Nadleśnictwa Suchedniów, w oddz. 39 k
2.	Nie nadano nazwy/bagno/ 1,57 ha	Rozporządzenie Nr 16/95 Wojewody Kieleckiego z dnia 18 grudnia 1995 r. w sprawie uznania za użytki ekologiczne (Dziennik Urzędowy Województwa Kieleckiego Nr 25, poz. 162); Rozporządzenie Wojewody Świętokrzyskiego Nr 19/2002 z dnia 19 lutego 2002 r. w sprawie uznania za użytki ekologiczne (Dz. Urz. Województwa Świętokrzyskiego z 2002 r. Nr 23, poz. 291)	Brak informacji	Brak informacji	Bagno o powierzchni 1,57 ha położone w obrębie Siekierno Nadleśnictwa Suchedniów, w oddz. 60 f i 61 g

**DIAGNOZA SYTUACJI KLIMATYCZNO – ŚRODOWISKOWEJ, SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ
GMINY WĄCHOCK**

Lp.	Nazwa/rodzaj/ powierzchnia	Podstawa prawna	Opis wartości przyrodniczej	Cele ochrony	Lokalizacja
3.	Nie nadano nazwy/bagno/ 0,52 ha	Rozporządzenie Nr 16/95 Wojewody Kieleckiego z dnia 18 grudnia 1995 r. w sprawie uznania za użytki ekologiczne (Dziennik Urzędowy Województwa Kieleckiego Nr 25, poz. 162); Rozporządzenie Wojewody Świętokrzyskiego Nr 19/2002 z dnia 19 lutego 2002 r. w sprawie uznania za użytki ekologiczne (Dz. Urz. Województwa Świętokrzyskiego z 2002 r. Nr 23, poz. 291)	Brak informacji	Brak informacji	Bagno o powierzchni 0,52 ha położone w obrębie Siekierno Nadleśnictwa Suchedniów, w oddz. 61 I
4.	Rocław/wąwóz lessowy/ 4,5 ha	Uchwała Nr XXXVIII/240/94 Rady Miasta i Gminy z dnia 24 maja 1994 roku w sprawie uznania za użytek ekologiczny; Uchwała Nr XXXVI/268/2001 Rady Miejskiej w Wąchocku z dnia 14 grudnia 2001 r. w sprawie ustanowienia użytku ekologicznego (Dz. Urz. Województwa Świętokrzyskiego z 2002 r. Nr 86, poz. 1002); Uchwała Nr XXXIX/280/2002 Rady Miejskiej w Wąchocku z dnia 22 marca 2002 r. w sprawie zmiany uchwały Nr XXXVI/268/2001 z dnia 14 grudnia 2001 r. w sprawie ustanowienia użytku ekologicznego (Dz. Urz. Województwa Świętokrzyskiego z 2002 r. Nr 86, poz. 1003)	Wąwóz lessowy	Brak informacji	Wąwóz położony jest na gruntach miasta Wąchock, w odległości ok. 700 m na południowy zachód od rynku, po południowej stronie drogi Wąchock - Suchedniów; w obrębie działki o nr ewid. 3545
5.	Nie nadano nazwy/bagno/ 0,2 ha	Rozporządzenie Nr 16/95 Wojewody Kieleckiego z dnia 18 grudnia 1995 r. w sprawie uznania za użytki ekologiczne (Dziennik Urzędowy Województwa Kieleckiego Nr 25, poz. 162); Rozporządzenie Wojewody Świętokrzyskiego Nr 19/2002 z dnia 19 lutego 2002 r. w sprawie uznania za użytki ekologiczne (Dz. Urz. Województwa Świętokrzyskiego z 2002 r. Nr 23, poz. 291)	Brak informacji	Brak informacji	Bagno o powierzchni 0,20 ha położone w obrębie Siekierno Nadleśnictwa Suchedniów, w oddz. 16 b

1.2.7. Jakość powietrza atmosferycznego

Wpływ na jakość powietrza na obszarach zurbanizowanych mają emisje wynikające bezpośrednio z działalności człowieka oraz warunków i zjawisk naturalnie zachodzących w środowisku.

Źródła zanieczyszczeń powietrza związane z działalnością człowieka (emisja antropogeniczna) obejmują:

- **emisję punktową** pochodzącą ze zorganizowanych źródeł w wyniku energetycznego spalania paliw i przemysłowych procesów technologicznych,
- **emisję liniową** – komunikacyjną pochodzącą głównie z transportu samochodowego, jak również kolejowego, wodnego i lotniczego,
- **emisję powierzchniową**, w skład której wchodzi zanieczyszczenia komunalne z palenisk domowych, gromadzenia i utylizacji ścieków i odpadów.

Emisja punktowa (ze źródeł przemysłowych) - emisja zanieczyszczeń ze źródeł punktowych tj. z zakładów przemysłowych, przedsiębiorstw energetyki zawodowej. Emisja z zakładów przemysłowych i przedsiębiorstw energetyki jest objęta kontrolą i ewidencją, natomiast emisja z pozostałych źródeł, ze względu na charakter i rozproszenie jest trudna do zbilansowania.

Na terenie gminy Wąchock nie ma dużych emitatorów zanieczyszczeń powietrza. Funkcjonują tu głównie małe zakłady produkcyjno – usługowe, wykorzystujące lokalne, rozproszone źródła ciepła.

Emisja liniowa (komunikacyjna) szczególnie skoncentrowana jest wzdłuż głównych szlaków komunikacyjnych, charakteryzuje się dużą nierównomiernością w ciągu doby. W przypadku zanieczyszczeń pochodzących ze środków transportu drogowego (substancje emitowane z silników pojazdów, zanieczyszczenia ze ścierania klocków hamulcowych, opon, nawierzchni drogi, czy emisja wtórna - wzniesienie kurzu) źródło emisji znajduje się nisko nad ziemią, co powoduje, że zanieczyszczenia oddziałują w największym zakresie na stan jakości powietrza w najbliższym otoczeniu dróg, a ich wpływ maleje wraz z odległością. Na terenie gminy Wąchock emisja komunikacyjna szczególnie nasiloną jest wzdłuż głównego szlaku komunikacyjnego jakim jest droga krajowa nr 42 (DK42) wraz z należącą do niej obwodnicą Wąchocka. Oddziaływanie ruchu samochodowego na środowisko wykazuje tendencję rosnącą, gdyż następuje systematyczny wzrost pojazdów poruszających się po drogach.

Emisja powierzchniowa (niska) wynika z powszechności stosowania paliw stałych, szczególnie węgla kamiennego o niskiej jakości w domowych instalacjach grzewczych. Wzrost stężenia zanieczyszczeń powstałych w wyniku emisji powierzchniowej notuje się cyklicznie w okresie zimowym. Emisja niska z palenisk domowych ma ogromny udział w ogólnej emisji zanieczyszczeń do powietrza, a jej wpływ uwidacznia się szczególnie w obszarach charakteryzujących się zwartą, gęstą zabudową, gdzie nie ma możliwości przewietrzenia. Największą grupę budynków na terenie gminy stanowią budynki mieszkalne jednorodzinne i to one w głównej mierze odpowiadają za niską emisję. Zanieczyszczenia

emitowane są emitorami o wysokości około 10m, co powoduje rozprzestrzenianie się zanieczyszczeń po najbliższej okolicy - zbyt niska wysokość emitorów w powiązaniu z częstą w okresie zimowym inwersją temperatury sprzyja kumulacji zanieczyszczeń. Indywidualne gospodarstwa domowe nie posiadają urządzeń ochrony powietrza, wielkość emisji z tych źródeł jest trudna do oszacowania i wykazuje zmienność sezonową (związaną z okresem grzewczym).

Ocena jakości powietrza

Corocznie w ramach monitoringu państwowego dokonywana jest obserwacja zachodzących zmian oraz ocena jakości powietrza. Oceny tej dokonuje w poszczególnych województwach Główny Inspektorat Ochrony Środowiska. Na terenie województwa świętokrzyskiego badania prowadzi się w obszarze dwóch stref, tj.: w strefie miasto Kielce oraz w strefie świętokrzyskiej. Klasyfikacji stref dokonuje się oddzielnie dla dwóch grup kryteriów ze względu na ochronę zdrowia ludzi oraz ze względu na ochronę roślin.

Podstawą klasyfikacji stref w rocznej ocenie jakości powietrza są wartości poziomów: dopuszczalnego, docelowego i celu długoterminowego, określone w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 24 sierpnia 2012r. w *sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu* (t. jedn. Dz. U. 2021, poz. 845). Wynikiem oceny jest zaliczenie strefy pod względem wszystkich substancji podlegających ocenie, do jednej z poniższych klas:

- klasa A (dla ozonu D1) – jeżeli stężenia zanieczyszczenia na terenie strefy nie przekraczają odpowiednio poziomów dopuszczalnych, poziomów docelowych, poziomów celów długoterminowych (D1);
- klasa C (dla ozonu D2) – jeżeli stężenia zanieczyszczeń na terenie strefy przekraczają poziomy dopuszczalny, poziomy docelowy, poziomy celów długoterminowych (D2).

Zaliczenie strefy do określonej klasy wiąże się z koniecznością podjęcia konkretnych działań na rzecz poprawy jakości powietrza lub utrzymania jego jakości na niezmiennym poziomie.

W celu scharakteryzowania stanu aktualnego w zakresie jakości powietrza atmosferycznego odniesiono się do ogólnej oceny jakości powietrza prezentowanej przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska Departament Monitoringu Środowiska Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska w Kielcach (dane dostępne są za 2024 rok).

Gmina Wąchock leży w obszarze rozległej powierzchniowo strefie świętokrzyskiej (kod strefy PL2602) o powierzchni 11 599 km². Wyniki oceny jakości powietrza w województwie świętokrzyskim w roku 2024 dla strefy świętokrzyskiej (według *Rocznej oceny jakości powietrza w województwie świętokrzyskim Raport wojewódzki za rok 2024*, Kielce, kwiecień 2025) przedstawiono poniżej.

Tabela 1. Wynikowe klasy strefy świętokrzyskiej dla poszczególnych zanieczyszczeń, uzyskane w ocenie rocznej dokonanej z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych w celu ochrony zdrowia (Roczna ocena jakości powietrza w województwie świętokrzyskim Raport wojewódzki za rok 2024, Kielce kwiecień 2025)

Kod strefy	Symbol klasy wynikowej dla poszczególnych zanieczyszczeń dla obszaru całej strefy											
	SO ₂	NO ₂	PM10	Pb	C ₆ H ₆	CO	As	Cd	Ni	BaP	PM2,5**	O ₃ *
Strefa świętokrzyska PL2602	A	A	A	A	A	A	A	A	A	C	A1	A

*Dla ozonu – poziom celu długoterminowego, strefy uzyskały klasę D2.

**Dla pyłu zawieszonego PM2,5 – poziom dopuszczalny I faza - strefy uzyskały klasę A.

Tabela 2. Wynikowe klasy strefy świętokrzyskiej dla poszczególnych zanieczyszczeń, uzyskane w ocenie rocznej dokonanej z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych w celu ochrony roślin (Roczna ocena jakości powietrza w województwie świętokrzyskim Raport wojewódzki za rok 2024, Kielce kwiecień 2025)

Kod strefy:	Symbol klasy wynikowej dla poszczególnych zanieczyszczeń w strefie			
	NO _x	SO ₂	O ₃ (wg poziomu docelowego)	O ₃ (wg poziomu celu długoterminowego)
Strefa świętokrzyska PL2602	A	A	A	D2

Przedstawione informacje dotyczą podstawowych zanieczyszczeń powietrza w skali całej strefy badania i stanowią wyłącznie punkt wyjścia do oceny jakości powietrza w obszarze gminy Wąchock. Klasa C otrzymana dla zanieczyszczenia BaP w pyłe zawieszonym PM10 oznacza, że stężenie tej substancji jest wysokie i przekracza poziom docelowy. Podobnie jak w latach poprzednich, wysokie wartości stężeń tego zanieczyszczenia rejestrowano w okresach grzewczych (styczeń-marzec, październik – grudzień). Jako główną przyczynę przekroczeń wskazuje się „niską” emisję pochodzącą z indywidualnego ogrzewania budynków.

Podsumowując wyniki oceny rocznej i klasyfikacji strefy dla kryterium ochrony roślin, strefę świętokrzyską pod względem dotrzymania wartości dopuszczalnych dla NO_x, SO₂ i poziomu docelowego ozonu zakwalifikowano do klasy A. Natomiast z uwagi na przekroczenie poziomu celu długoterminowego ozonu, strefę świętokrzyską zaliczono do klasy D2.

Stan powietrza w ujęciu lokalnym zależy od charakteru zainwestowania terenu, wielkości i gęstości źródeł emisji, jak również od ilości ładunków napływających z terenów sąsiednich.

W celu ograniczenia emisji zanieczyszczeń do powietrza atmosferycznego należy podejmować działania polegające na modernizacji kotłowni celem zwiększenia ich sprawności i obniżenia uciążliwości ekologicznej, w tym również poprzez zmianę rodzaju stosowanego paliwa na paliwa o większej wartości opałowej i niższej zawartości siarki i popiołu, ograniczaniu strat ciepła poprzez termomodernizację budynków użyteczności publicznej oraz budynków mieszkalnych, budowę i eksploatację urządzeń ochrony powietrza, kontroli poziomu eksploatacji lub dążeniu do powstawania instalacji oczyszczania spalin w większych kotłowniach węglowych (moc cieplna powyżej 1MWt).

Działania w zakresie poprawy jakości powietrza są realizowane w ramach programów ochrony powietrza (POP) dla województwa świętokrzyskiego. Obecnie na terenie województwa obowiązuje uchwalona przez Sejmik Województwa Świętokrzyskiego

we wrześniu 2023 roku „Aktualizacja programu ochrony powietrza dla województwa świętokrzyskiego wraz z planem działań krótkoterminowych” (*Uchwała Nr LXIV/798/23 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 25 września 2023 r. w sprawie określenia Aktualizacji Programu ochrony powietrza dla województwa świętokrzyskiego wraz z planem działań krótkoterminowych*). Program ochrony powietrza (POP) jest dokumentem, który wskazuje istotne przyczyny wystąpienia przekroczeń norm jakości powietrza oraz określa działania, których wdrożenie spowoduje poprawę jakości powietrza w województwie.

Gmina Wąchock należy do strefy świętokrzyskiej a ta według zapisów POP cała wskazana została jako obszar przekroczeń dla benzo(a)pirenu.

Tabela 3. Charakterystyka obszarów przekroczeń standardów jakości powietrza na terenie gminy Wąchock (Aktualizacja Programu ochrony powietrza dla województwa świętokrzyskiego wraz z planem działań krótkoterminowych)

Zanieczyszczenie	Kod obszaru przekroczeń	Powierzchnia obszaru przekroczeń [km ²]	Szacunkowa liczba osób narażonych na oddziaływanie zanieczyszczeń powietrza [ogółem]
Benzo(a)piren	2618swkBPa01	cała gmina	#

Podstawowym celem Programu ochrony powietrza dla województwa świętokrzyskiego jest poprawa jakości powietrza i dotrzymanie obowiązujących standardów. Zaplanowane działania mają na celu uzyskanie maksymalnego efektu ekologicznego poprzez redukcję emisji zanieczyszczeń do powietrza ze źródeł, które w największy sposób oddziałują na wielkość stężeń analizowanych substancji w powietrzu.

Program wskazuje możliwe do podjęcia działania naprawcze, które pozwolą przyczynić się do poprawy jakości powietrza w regionie:

- Ograniczenie emisji z instalacji o małej mocy do 1 MW, w których następuje spalanie paliw stałych (**kod działania naprawczego: PL2602_ZSO**):
 - zastąpienie nisko sprawnych urządzeń grzewczych podłączeniem do sieci ciepłowniczej lub urządzeniami opalnymi gazem,
 - wymiana nisko sprawnych kotłów na paliwa stałe na kotły zasilane olejem opałowym, ogrzewanie elektryczne, OZE (głównie pompy ciepła), nowe kotły węglowe spełniające wymagania ekoprojektu. Wymiany niskosprawnych źródeł ciepła należy przeprowadzać w budynkach mieszkalnych (jedno i wielorodzinnych), budynkach użyteczności publicznej, budynkach usługowych, produkcyjnych i handlowych,
 - stosowanie w nowo powstałych budynkach hierarchii źródeł ogrzewania: OZE (pompy ciepła), podłączenie do sieci ciepłowniczej lub sieci gazowej, urządzenia opalone olejem, ogrzewanie elektryczne lub montaż nowych kotłów spełniających wymagania ekoprojektu,
 - termomodernizacja – w ramach działania w celu zwiększenia efektywności energetycznej budynków, w których dokonywana jest wymiana urządzeń grzewczych

należy prowadzić kompleksowe działania termomodernizacyjne, tj. docieplenie ścian, stropów, dachów, wymianę stolarki okiennej i drzwiowej.

- Ograniczenie oddziaływania transportu drogowego poprzez wyprowadzenie ruchu tranzytowego poza tereny miejskie (**kod działania naprawczego: PL2602_BDO**) poprzez:
 - prowadzenie działań organizacyjnych – kierowanie samochodowego ruchu tranzytowego poza tereny centrum oraz inne gęsto zabudowane czy zaludnione tereny na trasy alternatywne poza tymi obszarami,
 - budowę obwodnic miast na terenie strefy świętokrzyskiej w celu ograniczenia niekorzystnego oddziaływania emisji z transportu samochodowego na mieszkańców tych miejscowości.
- Prowadzenie kontroli przestrzegania przepisów ograniczających używanie paliw lub urządzeń do celów grzewczych oraz zakazu spalania odpadów (**kod działania naprawczego: PL2602_KPP**):
 - przestrzeganie zakazu spalania odpadów w kotłach i piecach,
 - przestrzeganie zakazu wypalania traw i łąk,
 - przestrzeganie zapisów uchwały, o której mowa w art. 96 ustawy POŚ.
- Prowadzenie działań promocyjnych i edukacyjnych (ulotki, imprezy, akcje szkolne, audycje, konferencje) oraz informacyjnych i szkoleniowych (**kod działania naprawczego: PL2602_EE**):
 - prowadzenie akcji edukacyjnych uświadamiających mieszkańcom zagrożenia dla zdrowia, jakie niesie ze sobą zanieczyszczenie powietrza,
 - prowadzenie akcji edukacyjnych uświadamiających mieszkańcom wpływ spalania paliw niskiej jakości oraz odpadów na jakość powietrza,
 - informowanie mieszkańców o zakazach związanych z postępowaniem z odpadami w zakresie ich spalania poza instalacjami.

Podstawowym narzędziem wspomagającym proces redukcji niskiej emisji może być gminna polityka finansowa skłaniająca właścicieli mieszkań i lokali użytkowych zdecydowanych do zmiany przestarzałych urządzeń grzewczych na ogrzewanie proekologiczne, popularyzacja wśród mieszkańców gminy Programu Priorytetowego „Czyste Powietrze” oraz innych programów dotacyjnych.

Zgodnie z art. 17 ust. 15 Dyrektywy Parlamentu Europejskiego z dnia 24 kwietnia 2004 r. w sprawie charakterystyki energetycznej budynków *„Od dnia 1 stycznia 2025 r. państwa członkowskie nie udzielają żadnych zachęt finansowych do instalacji indywidualnych kotłów zasilanych paliwami kopalnymi, z wyjątkiem kotłów wybranych do inwestycji przed 2025 r., zgodnie z rozporządzeniem (UE) 2021/241, art. 7 ust. 1 lit. h) pkt (i) tiret trzecie rozporządzenia (UE) 2021/1058 oraz art. 73 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/2115 2”.*

Zgodnie z art. 2 pkt 62 rozporządzenia (UE) 2018/1999 3, paliwa kopalne rozumiane są jako „nieodnawialne źródła energii oparte na węglu, takie jak paliwa stałe, gaz ziemny i ropa naftowa”.

Zgodnie ze wspomnianą Dyrektywą Parlamentu Europejskiego należy stopniowo wycofywać kotły zasilane paliwami kopalnymi. Pozostaje jednak możliwość dofinansowania instalacji hybrydowych systemów ogrzewania o znacznym udziale energii ze źródeł odnawialnych, takich jak połączenie kotła z energią słoneczną termiczną lub pompą ciepła.

1.2.8. Klimat

Pod względem klimatycznym obszar gminy Wąchock charakteryzują:

- średnia roczna temperatura powietrza wynosi 7,0°C,
- średnia ilość dni gorących w roku wynosi od 30 do 40, natomiast dni z mrozem około 45, w tym dni bardzo mroźnych około 25,
- najcieplejszymi miesiącami są lipiec i sierpień (17,6°C), a najchłodniejszymi styczeń i luty (- 3,7°C),
- okres wegetacyjny jest dość krótki i trwa od 200 do 210 dni (od kwietnia do listopada),
- średnia roczna suma opadów przekracza 519,5 mm - najwyższe opady można zarejestrować w czerwcu (100 mm), lipcu (99 mm) i sierpniu (73 mm), natomiast najniższe opady występują w lutym (27 mm), listopadzie (31 mm) i styczniu (32 mm).
- ilość dni z pokrywą śnieżną w ciągu roku waha się w granicach 42 - 70 dni przy jej średniej grubości wynoszącej od 8,9 cm do 11,4 cm,
- przeważają wiatry z kierunków zachodnich (z zachodu 17,8% i południowego-zachodu 11,4 %), z kierunku wschodniego wieje 12,4 % rocznej sumy, a z północy 11,4 %. Wiatry o dużych prędkościach (powyżej 10-15 m/s) występują w okresie zimy, wiosny i późnej jesieni (łącznie około 20 dni w roku). Najczęściej jednak wieją wiatry o niewielkich prędkościach, tj. poniżej 4,0 m/s.
- warunki klimatyczne gminy scharakteryzowane pod kątem wpływu na zużycie energii definiują, że zgodnie z normą PN-82-B-02403 pt. „Temperatury obliczeniowe zewnętrzne” gmina leży w III strefie klimatycznej Polski. Roczna amplituda temperatury wynosi 9,6°C, średnia roczna temperatura (T_o) wynosi 7,5°C. Natomiast obliczeniowa temperatura zewnętrzna wynosi -20,0°C.

Podsumowanie

- Położenie geograficzne i administracyjne gminy oraz stan środowiska przyrodniczego stanowią potencjał dla rozwoju turystyki i agroturystyki,
- Przewaga gleb słabej jakości, co stanowi istotną barierę dla rozwoju funkcji rolniczej,
- Obecność obszarów leśnych nadających się pod względem przyrodniczym do zagospodarowania turystyczno – rekreacyjnego,
- Słabo rozwinięta baza turystyczna.

2. UWARUNKOWANIA PRZESTRZENNE

2.1. Rys historyczny

Dzieje Wąchocka są ściśle związane z przybyciem w 1179 roku Cystersów. Sprowadził ich tu z Morimondy (Francja) biskup krakowski Gedeon (Getko). Przybyli mnisi przystąpili niezwłocznie do budowy kościoła i klasztoru.

Bardzo ważnym dla rozwoju Wąchocka było utworzenie w 1315 roku książęcej komory celnej. U schyłku dynastii Piastów wąchockiemu opactwu podlegało 25 wsi o sam Wąchock stał się znaczącą w okolicy osadą.

Do najważniejszego wydarzenia w średniowiecznych dziejach Wąchocka doszło 3 maja 1454 roku, kiedy to za staraniem cystersów król Kazimierz Jagiellończyk nadał osadzie prawa miejskie na prawie magdeburskim. Łącznie z prawami miejskimi król przyznał dla 195-ciu ówczesnych obywateli Wąchocka - serwituty, to jest przywilej do bezpłatnego pozyskiwania z okolicznych lasów określonej ilości drewna budowlanego i opałowego.

W czasie powstania styczniowego Wąchock stał się powstańczą stolicą województwa sandomierskiego. Marian Langiewicz naczelnik powstania zajął na swoją kwaterę dworek "pod kolumnami". W 1864 roku Wąchock utracił prawa miejskie a Gminę przeniesiono do Wielkiej Wsi.

Najważniejszym wydarzeniem w powojennej historii Wąchocka było nadanie od 1 stycznia 1994 roku długo oczekiwanych praw miejskich.

2.2. Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne

Przestrzeń gminy Wąchock łączy funkcje mieszkaniowe, gospodarcze, leśne oraz tereny cenne przyrodniczo i atrakcyjne turystycznie, co odzwierciedla jej struktura przestrzenna i położenie w dolinie rzeki Kamiennej. Ponad połowę powierzchni gminy zajmują kompleksy leśne, obejmując m.in. tereny Sieradowickiego Parku Krajobrazowego. Wskaźnik lesistości gminy wynosi blisko 63%. Działalność gospodarcza i przemysłowa rozwija się w powiązaniu z sąsiednimi ośrodkami miejskimi tj. Starachowice i Skarżysko – Kamienna.

Na obszarze gminy dominuje budownictwo jednorodzinne:

- na terenie miasta – o charakterze miejskim i układzie przestrzennym nawiązującym do modelu miasta średniowiecznego (rynek z prostokątną siatką ulic – częściowo przekształcony),
- na terenach wiejskich gminy – zabudowa poszczególnych wsi posiada charakter pasmowy głównie wzdłuż drogi wojewódzkiej, łączącej Skarżysko – Kamienna z Wąchockiem (zlokalizowane są tu wsie: Parszów, Węglów, Wielka Wieś),
- oraz drogi powiatowej (ul. Św. Roch w Wąchocku i Wieś Marcinków).

Instrumentami regulującymi ład przestrzenny w gminie są: *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego*, oraz *miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego*.

Na terenie gminy Wąchock obowiązuje *Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego* Miasta i Gminy Wąchock przyjęte uchwałą nr XXXXVIII/279/98 Rady Miejskiej w Wąchocku z dnia 18 czerwca 1998 r.

W związku ze zmianą ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, do dnia 31 sierpnia 2026 r. w gminach obowiązywać będą studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Po tym terminie zastąpią je plany ogólne zagospodarowania przestrzennego. W marcu 2024 r. Rada Miejska w Wąchocku podjęła uchwałę w sprawie przystąpienia do sporządzenia planu ogólnego miasta i gminy Wąchock (uchwała LXIX/390/2024 Rady Miejskiej w Wąchocku z dnia 27 marca 2024 r.). Plan ogólny będzie aktem prawa miejscowego, obejmującym cały obszar miasta i gminy, i stanie się podstawą do sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz wydawania decyzji o warunkach zabudowy.

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego stanowią podstawowe narzędzie prowadzenia polityki przestrzennej gminy. Ich celem jest określenie przeznaczenia terenów, zasad zagospodarowania oraz warunków zabudowy. Plany te mają formę aktu prawa miejscowego i stanowią podstawę do wydawania decyzji o pozwoleniu na budowę.

Łącznie na terenie gminy Wąchock obowiązują 2 miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. Obejmują powierzchnię 161 752,77 m² i pokrywają swoim zasięgiem 1% powierzchni gminy:

- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów 150 m strefy sanitarnej cmentarza przy ul. Radomskiej w Starachowicach obejmującej tereny na obszarze gminy Wąchock - Plan przyjęty Uchwałą Nr XVI/122/99 Rady Miejskiej w Wąchocku z dnia 28 grudnia 1999 r. (opublikowany w Dzienniku Urzędowym Województwa Świętokrzyskiego Nr 8, poz. 68 z dnia 11 lutego 2000 r.);
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gazociągu - Plan przyjęty Uchwałą Nr XIX/112/91 Rady Miejskiej w Wąchocku z dnia 12 grudnia 1991 r. (opublikowana w Dzienniku Urzędowym Województwa Kieleckiego Nr 2 poz. 25, z późniejszymi zmianami), Zmiana Nr 1 planu miejscowego została przyjęta Uchwałą Nr XXXVI/269/2001– Rady Miejskiej w Wąchocku z dnia 14 grudnia 2001 r. (opublikowany w Dzienniku Urzędowym Województwa Świętokrzyskiego Nr 19 poz. 266 z dnia 18 lutego 2002 r.).

Gmina Wąchock ma w planach urbanizowanie nowych przestrzeni. Planuje się, aby tereny położone w Wielkiej Wsi stanowiące działkę nr 1205/1 przeznaczone były pod budownictwo jednorodzinne – tereny mieszkaniowe. Natomiast tereny położone u zbiegu starodroża drogi krajowej i nowowypudowanej obwodnicy (teren Węglowa i Wąchocka) z przeznaczeniem na tereny inwestycyjne. Obwodnica Wąchocka zmienia topografię terenu, tereny rolne

położone pomiędzy nową obwodnicą a starym przebiegiem drogi krajowej stwarzają nowe możliwości inwestycyjne, co będzie stanowiło impuls rozwojowy gminy.

2.3. Transport i komunikacja

Komunikacja drogowa

Układ komunikacyjny stanowi szkielet układu przestrzennego każdego obszaru. Gęstość jego sieci, stan techniczny oraz układ i relacje stanowią o możliwościach rozwojowych danego obszaru. Dostępność sieci drogowej i jej powiązania wyznaczają wartość rozwojową terenu. Rozwój gospodarczy gminy uwarunkowany jest z jednej strony przebiegiem dróg zewnętrznych, a z drugiej strony układem dróg wewnętrznych, jego stanem technicznym, możliwościami przekształceń i rozbudowy. Układ drogowy gminy Wąchock tworzą drogi publiczne:

- droga krajowa nr 42,
- nowowyprowadzona obwodnica Wąchocka (droga dwujezdniowa o dwóch pasach ruchu w każdym kierunku o parametrach technicznych klasy GP2/2 – droga główna ruchu przyspieszonego). Droga została oddana do ruchu ostatecznie w maju 2026 r.,
- drogi powiatowe,
- drogi gminne.
- drogi wewnętrzne, obsługujące tereny zabudowy miejskiej i wiejskiej.

Drogi powiatowe zapewniają podstawowe powiązania gminy z sąsiednimi gminami. Drogi powiatowe posiadają jezdnie dwupasmowe o szerokości jezdni w granicach 5,0 - 6,0 m i nawierzchni bitumicznej o zróżnicowanym stanie technicznym. Natomiast drogi gminne stanowią sieć zapewniającą bezpośrednią obsługę terenów zainwestowanych a także powiązanie pomiędzy drogami wyższych klas. Drogi gminne posiadają zróżnicowane nawierzchnie. Ponadto w gminie funkcjonuje szereg dróg nieustanowionych jako drogi publiczne tj. drogi wiejskie, gospodarcze, polne. Część z nich, pełni często istotne funkcje, mogą być zatem proponowane do ustanowienia drogami publicznymi. W zakresie powiązań wewnątrzgminnych sieć drogowa jest wystarczająco gęsta. Wszystkie wsie są obsługiwane komunikacyjnie, mają połączenie z siedzibą gminy i ze sobą. Stan techniczny dróg pozostających w zarządzie gminy jest zadowalający.

Komunikacja kolejowa

Na terenie gminy w miejscowości Wąchock znajduje się stacja kolejowa linii nr 25 Łódź Kaliska - Dębica. Na tej trasie jest 7 par pociągów osobowych, relacji Skarżysko Kamienna - Starachowice - Ostrowiec Świętokrzyski, Kielce - Ostrowiec Świętokrzyski, Kraków - Ostrowiec Świętokrzyski. Przez miasto przebiega także elektryczna linia kolejowa: Skarżysko Kamienna – Ostrowiec Świętokrzyski.

Komunikacja rowerowa

Rower staje się bezemisyjnym, alternatywnym i uzupełniającym środkiem komunikacyjnym oraz środkiem rekreacji czynnej. Aby wzrosło wykorzystanie rowerów należy przystąpić do rozbudowy istniejących odcinków tras rowerowych, które przyczynią się do zwiększenia

użytkowania rowerów wśród mieszkańców gminy. Na terenie gminy Wąchock wytyczono trasy wiodące przez najbardziej malownicze i atrakcyjne zakątki.

Tabela 4. Długość i stan nawierzchni dróg na terenie gminy Wąchock

Drogi	Długość (km)	Drogi o nawierzchni	
		ulepszonej [km]	nieulepszonej [km]
Krajowe	11,279	11,279	-
Wojewódzkie	1,730	1,730	-
Powiatowe	21,353	21,353	-
Gminne	35,205	29,331	5,872

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta i Gminy w Wąchocku

Tabela 5. Wykaz dróg gminnych

Lp.	Numer drogi	Nazwa drogi
1.	394001T	Wymysłów przez Wieś
2.	394002T	Marcinków Górny – Marcinków Dolny
3.	394003T	O drogi Starachowice - Skarżysko do wsi Rataje
4.	394004T	Od drogi Starachowice - Skarżysko do wsi Szklaniec
5.	394005T	Wielka Wieś - Ciecierówka
6.	394006T	Parszów - Redzik (ul. Szkolna)
7.	394008T	Parszów - Zarzecze
8.	394009T	Grzybowa Góra - Wąchock
9.	394010T	Wąchock ul. Błonie
10.	394011T	Wąchock ul. Ceglana
11.	394012T	Wąchock ul. Dolna
12.	394013T	Wąchock ul. Hutnicza
13.	394014T	Wąchock ul. Kościelna
14.	394015T	Wąchock ul. Krótka
15.	394016T	Wąchock ul. Leśna
16.	394017T	Wąchock ul. Lipowa
17.	394018T	Wąchock ul. Nadrzeczna, odc. I
18.	394019T	Wąchock ul. Nadrzeczna, odc. II
19.	394020T	Wąchock ul. Ogrodowa
20.	394021T	Wąchock ul. Partyzantów
21.	394022T	Wąchock ul. Polna
22.	394023T	Wąchock ul. Powstańców
23.	394024T	Wąchock ul. Plac Mjr Ponurego
24.	394025T	Wąchock ul. Sandomierska
25.	394026T	Wąchock ul. Skalista
26.	394027T	Wąchock ul. Słoneczna
27.	394028T	Wąchock ul. Smugowa
28.	394029T	Wąchock ul. Szeroka
29.	394030T	Wąchock ul. Tychowska

Lp.	Numer drogi	Nazwa drogi
30.	394031T	Wąchock ul. Tysiąclecia
31.	394032T	Wąchock ul. Wesoła odc. I
32.	394033T	Wąchock ul. Wesoła odc. II
33.	394034T	Wąchock ul. Wesoła odc. III
34.	394035T	Wąchock ul. Sporna,
35.	394036T	Wąchock ul. Wielkowiejska
36.	394037T	Wąchock ul. Dworcowa
37.	394038T	Parszów ul. Dolna
38.	394039T	Parszów ul. Młyńska odc. I
39.	394040T	Parszów ul. Młyńska odc. II
40.	394041T	Marcinków Górny - Wąchock
41.	394042T	Parszów Dolny - Parszów Górny
42.	394043T	Wielka Wieś - Osiedle
43.	394044T	Wymysłów - Rataje
44.	394045T	Od drogi Starachowice - Skarżysko - Kamienna do wsi Węglów
45.	394046T	Droga Rataje-Lipie
46.	394047T	Rataje przez wieś w kierunku ulicy Powstańców
47.	394048T	Wielka Wieś - Kopalnia

Źródło: Dane Urzędu Miasta i Gminy w Wąchocku

Tabela 6. Wykaz dróg powiatowych

Lp.	Numer drogi	Nazwa drogi
1.	1780 T	Rataje – Starachowice(przedłużenie ul. Nowowiejskiej do ul. Kasztanowej w Ratajach)
2.	1400 T	Wąchock – Siekierno – Leśna (odc. Wąchock-Rataje do lasu)
3.	1771 T	Mirzec – Wąchock (ul. Radomska i ul. Kolejowa)
4.	1763 T	Majków – Marcinków – Wąchock(odc. Marcinów-pętla-Wąchock)
5.	1765 T	Skarżysko – Majków – Parszów(odc. od granicy z Majkowem do drogi krajowej nr 42)
6.	1758 T	Suchedniów – Parszów (ul .Kamieniczki w Parszowie)
7.	1779 T	przez wieś Wielka Wieś
8.	1764 T	Parszów – Majków

Źródło: Dane Urzędu Miasta i Gminy w Wąchocku

Ciągi komunikacyjne decydują zarówno o zintegrowaniu układu terytorialnego gminy i jego funkcjonowaniu, jak i otwartości na zewnątrz. Sieć dróg publicznych uzupełniają ogólnodostępne drogi wewnętrzne w poszczególnych miejscowościach.

Rysunek 9. Główny układ komunikacyjny gminy Wąchock

--- granica miasta i gminy Wąchock

2.4. Zasoby mieszkaniowe

Czynnikiem wpływającym na standard życia ludności danego obszaru są warunki mieszkaniowe. Tereny poszczególnych miejscowości różni między innymi: potencjał zabudowy, tj. liczba siedlisk zamieszkania, które składają się na zabudowę całej wsi, struktura przestrzenna zabudowy (układ zabudowy) oraz charakter zainwestowania towarzyszącego siedliskom zamieszkania. W gminie Wąchock dominuje budownictwo jednorodzinne:

- na terenie miasta – o charakterze miejskim i układzie przestrzennym nawiązującym do modelu miasta średniowiecznego (rynek z prostokątną siatką ulic – częściowo przekształcony),
- na terenach wiejskich – zabudowa poszczególnych wsi posiada charakter pasmowy, usytuowana jest wzdłuż szlaków komunikacyjnych.

Na terenie gminy według danych GUS (Bank Danych Lokalnych, stan na koniec 2024 r.), znajdowało się 2405 budynków mieszkalnych o łącznej liczbie mieszkań 2619, których powierzchnia użytkowa wynosi 198 268 m². Średnia powierzchnia użytkowa 1 mieszkania kształtuje się na poziomie ok. 75,7m².

Tabela 7. Zasoby mieszkaniowe gminy Wąchock na przestrzeni lat 2020-2024

Wyszczególnienie	2020	2021	2022	2023	2024
Mieszkania (szt.)	2 550	2 569	2 593	2 608	2 619
Izby (szt.)	9 787	9 894	10 037	10 120	10 184
Powierzchni użytkowa mieszkań (m ²)	189 029	191 699	194 944	196 872	198 268
Średnia powierzchnia użytkowa mieszkania (m ²)	74,1	74,6	75,2	75,5	75,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych)

W 2024 r. na jedno mieszkanie o przeciętnej wielkości 75,7m² przypada średnio 2,37 osoby. W skład jednego mieszkania wchodzi przeciętnie 3,89 izby, co daje wartość 0,61 osoby na jedną izbę. Statystyczny mieszkaniec gminy Wąchock ma do swojej dyspozycji 31,9m² powierzchni mieszkaniowej. Jakość i komfort zamieszkania na terenie gminy z roku na rok ulega stopniowemu podwyższeniu, a mianowicie występuje tendencja wzrostowa liczby izb w mieszkaniu, wzrasta przeciętna wielkość powierzchni użytkowej będącej w dyspozycji statystycznego mieszkańca oraz wielkość powierzchni użytkowej mieszkań. Zmiany te są wynikiem wymiany starej substancji mieszkaniowej i oddawania do użytku mieszkań o większym metrażu, rozbudowy mieszkań już istniejących, jak również procesów demograficznych. Stan techniczny budynków mieszkaniowych jest bardzo różny, przeważają budynki w dobrym stanie, często po termomodernizacji lub remoncie. Na całym obszarze występuje przemieszanie zabudowy nowej ze starą.

2.5. Infrastruktura techniczna

GOSPODARKA WODNO-ŚCIEKOWA

Zaopatrzenie ludności w wodę odbywa się poprzez wodociągi bazujące na ujęciu wód podziemnych Rataje o wydajności 996 m³. Ujęcie zlokalizowane jest na terenie gminy Wąchock (zarządzane przez PWiK Starachowice) i stanowi kluczowy punkt w systemie zaopatrzenia w wodę obszaru gminy. Część mieszkańców gminy Wąchock zaopatrywana jest w wodę z wodociągów zarządzanych przez Wodociągi Skarżysko- Kam.

Według danych Urzędu Miasta i Gminy w Wąchocku (stan na koniec 2024 r.), łączna długość sieci wodociągowej wynosi 77,55 km (59,45 km – Wodociągi Starachowice, 18,10 km – Wodociągi Skarżysko- Kam.), natomiast liczba gospodarstw przyłączonych do sieci wodociągowej wynosi 2230. Uzupełnieniem sieci wodociągowej są studnie kopane. Zgodnie z danymi GUS z sieci wodociągowej korzysta ok. 87,0% mieszkańców gminy.

Teren gminy Wąchock jest dobrze wyposażony w sieć wodociągową. Potrzeby inwestycyjne w tym obszarze dotyczyć mogą modernizacji najstarszych odcinków sieci, które mogą powodować awarie i w konsekwencji straty wody. Działania w zakresie rozbudowy sieci są prowadzone tam, gdzie powstają nowe zabudowania.

Według danych Urzędu Miasta i Gminy w Wąchocku (stan na koniec 2024 r.), łączna długość sieci kanalizacyjnej wynosi ogółem 83,17 km (82,84 km- Wodociągi Starachowice, 0,33 km- Wodociągi Skarżysko- Kam.), natomiast liczba gospodarstw przyłączonych do sieci kanalizacyjnej wynosi 2093. Zgodnie z danymi GUS, z sieci kanalizacyjnej korzysta ok. 75,1% mieszkańców gminy. Na terenie gminy Wąchock nie ma oczyszczalni ścieków. Ścieki z obszaru gminy trafiają do oczyszczalni ścieków w Starachowicach (ul. Boczna 42, 27-200 Starachowice). Jest to mechaniczno- biologiczna oczyszczalnia ścieków z podwyższonym stopniem usuwania biogenów o przepustowości 15200 m³/d. Oczyszczalnia obsługuje obszar miasta Starachowice, gminę Wąchock i gminę Mirzec.

Gospodarstwa domowe oraz inne podmioty, które nie mają dostępu do sieci kanalizacji sanitarnej wyposażone są w przydomowe oczyszczalnie ścieków oraz zbiorniki bezodpływowe tzw. szamba, które opróżniane są okresowo przez podmioty prowadzące usługi asenizacyjne. Należy podjąć działania, mające na celu uzupełnianie braków w infrastrukturze kanalizacyjnej poprzez rozbudowę sieci o kolejne miejscowości. Zgodnie z danymi Urzędu Miasta i Gminy w Wąchocku, liczba przydomowych oczyszczalni ścieków w gminie wynosi 12 szt.

Tabela 8. Charakterystyka infrastruktury wodociągowej i kanalizacyjnej na terenie gminy Wąchock w latach 2020- 2024

Rok	Stan na dzień 31.12.2020	Stan na dzień 31.12.2021	Stan na dzień 31.12.2022	Stan na dzień 31.12.2023	Stan na dzień 31.12.2024
Wodociągi Starachowice					
Długość sieci wodociągowej (w km)	54,96	55,21	55,45	55,45	59,45
Liczba gospodarstw przyłączonych do sieci wodociągowej	1724	1735	1777	1800	1817
Budynki mieszkalne	1676	1686	1726	1748	1765
Bud. niemieszkalne	48	49	51	52	52
Długość sieci kanalizacyjnej (km)	81,72	81,95	82,21	82,21	82,84
Liczba gospodarstw przyłączonych do sieci kanalizacyjnej	1954	1969	2018	2053	2089
Bud. mieszkalne	1930	1945	1994	2028	2063
Bud. niemieszkalne	24	24	24	25	26
Wodociągi Skarżysko-Kam.					
Długość sieci wodociągowej (w km)	17,6	18,10	18,10	18,10	18,10
Liczba gospodarstw przyłączonych do sieci	397	399	406	409	413

wodociągowej					
Długość sieci kanalizacyjnej (w km)	brak	0,33 (odcinek w ul. Młyńskiej w Parszowie)	0,33	0,33	0,33
Liczba gospodarstw przyłączonych do sieci kanalizacyjnej	brak	3	3	3	4

Źródło: Dane Urzędu Miasta i Gminy w Wąchocku

GOSPODARKA ODPADAMI

Gospodarka odpadami na terenie gminy prowadzona jest w ramach zbiórki odpadów stałych zmieszanych oraz selektywnej zbiórki odpadów, które gromadzone są w przeznaczonych do tego celu pojemnikach lub workach. Systemem zbiórki odpadów komunalnych na terenie gminy objęte są wszystkie gospodarstwa. System gospodarowania odpadów komunalnych na terenie gminy odbywa się poprzez bezpośredni odbiór odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości. W Wąchocku przy ul. Kolejowej 16 znajduje się Punkt Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych. Mieszkańcy mogą tu bezpłatnie oddawać posegregowane odpady, takie jak meble, opony, sprzęt elektryczny czy odpady zielone.

Od 1 stycznia 2025 r. w Polsce obowiązuje nowy przepis, zgodny z dyrektywami Unii Europejskiej, który dotyczy zbiórki odpadów tekstylnych. Odpady takie jak: odzież, obuwie, pościel czy inne materiały włókiennicze nie mogą już trafiać do pojemników na odpady zmieszane. Dlatego też w PSZOK znajduje się kontener dedykowany tym odpadom.

System zbiórki odpadów komunalnych w gminie opiera się na zbiórce odpadów niesegregowanych (zmieszanych) oraz segregowanych, w podziale na: bioodpady, papier, szkło, metale, tworzywa sztuczne i odpady opakowaniowe wielomateriałowe, wielkogabarytowe, zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny baterie i akumulatory oraz zużyte opony. Właściciele nieruchomości położonych na terenie gminy ponoszą opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi.

Tabela 9. Ilość odpadów zebranych z terenu gminy Wąchock w latach 2020-2024

Wyszczególnienie	2020	2021	2022	2023	2024
Ilość odpadów komunalnych zebranych ogółem z terenu gminy w [Mg]	591	1720	1760	1651	1610
Ilość odpadów komunalnych zebranych selektywnie z terenu gminy [Mg]	127	893	853	705	790
Liczba gospodarstw objętych selektywną zbiórką odpadów	1869	1923	1933	1925	1928
Ilość zebranego azbestu [Mg]	87,35	188,84	67,95	100,00	125,86
Wytworzone osady ściekowe (m ³)	3 829,74	4 580,65	3 238,21	3 923,95	3 821,83

Źródło: Dane Urzędu Miasta i Gminy w Wąchocku

ZAOPATRZENIE W ENERGIĘ ELEKTRYCZNĄ, GAZ I CIEPŁO

Dystrybucją energii elektrycznej na terenie gminy Wąchock zajmuje się PGE Dystrybucja S.A. Oddział Skarżysko - Kamienna. Gmina zaopatrywana jest z Głównego Punktu Zasilającego - GPZ Starachowice. Ponadto infrastrukturę elektroenergetyczną w gminie stanowią linie średniego napięcia (SN) 15kV, stacje transformatorowe oraz linie niskiego napięcia (nN) 0,4kV, służące do rozdziału energii elektrycznej do odbiorców.

Stan techniczny sieci zasilającej wysokiego napięcia jest dobry i nie występują zakłócenia w jej dostawach, natomiast niektóre odcinki linii średniego napięcia oraz stacje transformatorowe wymagają modernizacji.

Istniejąca sieć elektroenergetyczna pokrywa potrzeby zasilania w energię elektryczną wszystkich odbiorców zlokalizowanych na terenie gminy - dostęp do energii elektrycznej jest powszechny.

Na obszarze gminy Wąchock występuje sieć gazownicza. Dystrybucją gazu ziemnego zajmuje się Polska Spółka Gazownictwa Sp. z o.o. Oddział Zakład Gazowniczy w Kielcach. Sieć gazowa jest w dobrym stanie technicznym. Niemal połowa mieszkańców gminy ma dostęp do gazu ziemnego. Na obszarach nie mających dostępu do sieci gazowniczej, mieszkańcy gminy, głównie do celów kulinarnych, korzystają z gazu propan-butan w butlach. W gminie funkcjonują pojedyncze przydomowe instalacje na gaz płynny wykorzystywany do celów grzewczych.

Gmina Wąchock nie posiada scentralizowanego systemu ciepłowniczego. Budynki obsługiwane są poprzez lokalne systemy ciepłownicze, w szczególności źródła indywidualne. Ciepło na cele grzewcze pochodzi przede wszystkim ze spalania węgla, drewna oraz gazu ziemnego, a do ogrzewania wody dodatkowo wykorzystuje się energię elektryczną. Piece lub kotłownie indywidualne to źródła ciepła o mocach rzędu kilku kilowatów, a w nielicznych przypadkach, gdy kotłownia ogrzewa większy obiekt (np. szkoła) istnieją źródła ciepła o mocach kilkudziesięciu kilowatów. Kotłownie działają głównie w oparciu o paliwa stałe (paliwa węglowe, drewno, pellet), olej opałowy, gaz płynny i energię elektryczną. W obiektach użyteczności publicznej na terenie gminy funkcjonują głównie instalacje grzewcze bazujące na gazie ziemnym.

Tabela 10. Rodzaj paliwa wykorzystywanego na cele grzewcze w budynkach użyteczności publicznej

Lp.	Kotłownia/Budynek Adres/ Funkcja	Rodzaj paliwa
1.	Wąchock, ul. Wielkowiejska 1 - budynek administracyjny, Urząd Miasta i Gminy w Wąchocku (wspólna kotłownia z budynkiem Banku Spółdzielczego w Wąchocku)	gaz ziemny
2.	Wąchock, ul. Kolejowa 19 - budynek wielofunkcyjny administracyjno- usługowy: - Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, punkt pocztowy Poczty Polskiej,	gaz ziemny
3.	Wąchock, ul. Św. Rocha 6 - budynek sanitarno –szatniowy: do obsługi terenów rekreacyjno-sportowych	gaz ziemny
4.	Wąchock, ul. Kolejowa 42 - budynek szaletu miejskiego,	ogrzewanie elektryczne

Lp.	Kotłownia/Budynek Adres/ Funkcja	Rodzaj paliwa
	szalek miejski	
5.	Parszów, ul. Złotoglin 91 - budynek wielofunkcyjny administracyjno-usługowy: - ośrodek zdrowia, świetlica wiejska, biblioteka publiczna, strażnica Ochotniczej Straży Pożarnej w Parszowie, centrala telefoniczna	gaz ziemny
6.	Parszów, ul. Szkolna 28 - komunalny budynek mieszkalny: 2 lokale mieszkalne	Lokal 1 – węgiel Lokal 2 – węgiel, gaz ziemny
7.	Marcinków 49C - komunalny budynek mieszkalny: 2 lokale mieszkalne	Lokal 1 – węgiel Lokal 2 – gaz ziemny
8.	Wąchock, ul. Błonie 24 - budynek ośrodka zdrowia, Samorządowy Zakład Opieki Zdrowotnej w Wąchocku	gaz ziemny
9.	Wąchock, ul. Kościelna 7a - budynek remizy, Ochotnicza Straż Pożarna w Wąchocku (wspólna kotłownia z budynkiem MGOK w Wąchocku)	gaz ziemny
10.	Wąchock, ul. Starachowicka 60 – budynek ośrodka zdrowia, aktualnie nieużytkowany	gaz ziemny
11.	Marcinków 39A - budynek wielofunkcyjny, Wiejski Domu Kultury i remiza Ochotniczej Straży Pożarnej w Marcinkowie	gaz ziemny
12.	Wielka Wieś 388 - budynek wielofunkcyjny, Wiejski Dom Kultury i remiza Ochotniczej Straży Pożarnej w Wielkiej Wsi	gaz ziemny
13.	Wąchock, ul. Kościelna 7 - budynek kultury, Miejsko Gminny Ośrodek Kultury w Wąchocku	gaz ziemny
14.	Rataje, ul. Kasztanowa 43 - budynek kultury, Świetlica Wiejska w Ratajach	gaz ziemny
15.	Wąchock, ul. Kościelna 10 - budynek oświaty, Zespół Placówek Oświatowych w Wąchocku	gaz ziemny
16.	Wąchock, ul. Kościelna 10 - budynek kultury fizycznej, Hala Sportowa w Wąchocku	gaz ziemny
17.	Wielka Wieś 354 - budynek oświaty, Szkoła Podstawowa w Wielkiej Wsi	gaz ziemny
18.	Wielka Wieś 354 - budynek kultury fizycznej, Hala Sportowa w Wielkiej Wsi	gaz ziemny
19.	Parszów, ul. Szkolna 28 - budynek oświaty, Szkoła Podstawowa w Parszowie	gaz ziemny

Źródło: Dane Urzędu Miasta i Gminy w Wąchocku

Instalacje OZE

Obecnie coraz powszechniejsze staje się w gminie wykorzystanie odnawialnych źródeł energii do zaspokajania potrzeb energetycznych, w tym do pozyskiwania energii elektrycznej. Przy indywidualnych budynkach mieszkalnych powstają instalacje OZE w postaci paneli fotowoltaicznych, kolektorów słonecznych i pomp ciepła.

Według danych Urzędu Miasta i Gminy w Wąchocku, instalacje OZE w postaci instalacji fotowoltaicznych funkcjonują przy następujących obiektach użyteczności publicznej:

- Zespół Placówek Oświatowych w Wąchocku,
- Szkoła Podstawowa w Wielkiej Wsi,
- Szkoła Podstawowa w Parszowie,
- Świetlica Wiejska w Ratajach.

Podsumowanie

- Korzystne położenie komunikacyjne – przez terytorium gminy przebiega droga krajowa nr 42 (DK42) wraz z nowowyprowadzoną obwodnicą Wąchocka oddaną do ruchu w maju 2026 r.,
- Największy udział w zagospodarowaniu terenu gminy mają lasy i grunty leśne,
- Obecność słabych gleb,
- Brak w pełni rozwiniętego systemu kanalizacyjnego gminy może wpływać na konkurencyjność inwestycyjną i osiedleńczą gminy,
- Funkcjonujące instalacje OZE (głównie instalacje fotowoltaiczne) przy budynkach użyteczności publicznej – dobry przykład dla mieszkańców.

3. UWARUNKOWANIA SPOŁECZNE

3.1. Demografia

Ważną kwestią ocenianą w procesie diagnozowania jest struktura demograficzna oraz kierunki jej zmian. Potencjał demograficzny jest jednym z ważniejszych czynników, jaki wpływa na rozwój społeczno-gospodarczy gminy.

Według danych GUS, gmina Wąchock (wg stanu na koniec 2024 r.) liczy ogółem 6 218 mieszkańców, w tym 2 413 (ok. 38,8%) osób zamieszkuje na terenie miasta Wąchock. Z analizy liczby ludności zamieszkującej gminę wynika, że z roku na rok zmniejsza się liczba mieszkańców. Sytuacja ta dotyczy zarówno obszaru miasta jak i terenów wiejskich gminy. Średnia gęstość zaludnienia wynosi 76 osób/km².

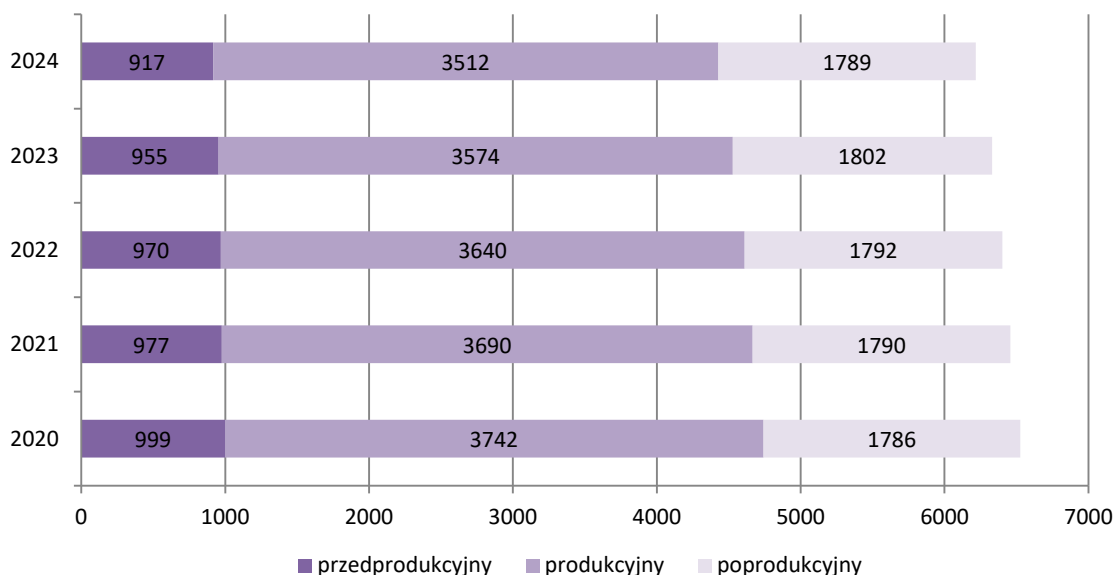
Tabela 11. Demografia w gminie Wąchock w latach 2020-2024

Wyszczególnienie	2020	2021	2022	2023	2024
Liczba ludności ogółem	6 527	6 457	6 402	6 331	6 218
Miasto Wąchock	2 583	2 541	2 507	2 466	2 413
Obszary wiejskie gminy	3 944	3 916	3 895	3 865	3 805
Ludność wg ekonomicznych grup wieku					
Wiek przedprodukcyjny	999	977	970	955	917
Wiek produkcyjny	3 742	3 690	3 640	3 574	3 512
Wiek poprodukcyjny	1 786	1 790	1 792	1 802	1 789

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych)

Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku pokazuje, że z roku na rok zmniejsza się liczba ludności w wieku produkcyjnym, jednocześnie wzrasta liczba ludności pozostającej w wieku poprodukcyjnym (w okresie objętym analizą wzrost ten notowany jest do 2023 r.), co jest zjawiskiem niekorzystnym. Ludność w wieku produkcyjnym stanowi potencjalne zasoby pracy. W roku 2020 na terenie gminy zamieszkiwało 57,3% osób w wieku produkcyjnym, natomiast w roku 2024 liczba ludności w wieku produkcyjnym stanowiła 56,5% ogółu ludności gminy. Liczba ludności w wieku poprodukcyjnym, w 2020 r. stanowiła 27,4% ludności, natomiast w 2024 r. 28,8% ogółu ludności. Na przestrzeni lat 2020 – 2024 zmniejszyła się także liczba ludności pozostającej w wieku przedprodukcyjnym. Wskaźniki demograficzne dla gminy nie są korzystne i prognozują dalszy spadek liczby ludności zamieszkującej gminę.

Wykres 1. Struktura ludności gminy według ekonomicznych grup wieku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych)

Wskaźniki obciążenia demograficznego dla gminy Wąchock wynoszą (dane GUS, Bank Danych Lokalnych 2024):

- ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym – 77,1 osoby,
- ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym – 195,1 osoby,
- ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym – 50,9 osoby,
- współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi – 39,9 osób,
- odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem – 25,2%.

Powyższe wskaźniki pokazują poziom zaawansowania procesu powolnego starzenia się ludności gminy. Wysokie wartości wskaźników obciążenia demograficznego mają niekorzystny wpływ na lokalny rynek pracy. Ze społeczno-ekonomicznego, a także demograficznego punktu widzenia istotna jest relacja ludności w wieku nieprodukcyjnym do ludności w wieku produkcyjnym. Wskaźnik ten informuje o stopniu ekonomicznego obciążenia ludności stanowiącej potencjalne zasoby pracy ludnością pozostałą. Wysoki wskaźnik oznacza sytuację, w której seniorzy są większym obciążeniem dla gospodarki i osób pracujących. Przyczyną deformacji struktury wieku mieszkańców gminy są głównie wzmożone migracje, przy utrzymującym się ujemnym wskaźniku przyrostu naturalnego oraz dłuższe trwanie życia.

Gmina Wąchock w 2024 r. zanotowała ujemny przyrost naturalny wynoszący -104, co odpowiada przyrostowi naturalnemu -16,53 na 1000 mieszkańców gminy. Na przestrzeni lat 2020-2024 rokrocznie notowano ujemny przyrost naturalny w gminie, przy czym największa ujemna wartość wskaźnika zanotowana została w 2024 r., natomiast najniższa w latach

2022-2023 (-72). Współczynnik dynamiki demograficznej, czyli stosunek liczby urodzeń żywych do liczby zgonów dla gminy wynosi 0,17 i jest niższy od średniej dla powiatu starachowickiego (0,72) oraz od średniej dla województwa świętokrzyskiego (0,45). Na 1000 ludności gminy przypadają 20,02 zgony. Jest to więcej od wartości średniej dla powiatu starachowickiego (14,04) oraz od średniej wartości dla województwa świętokrzyskiego (12,25).

Tabela 12. Porównanie wybranych wskaźników demograficznych gminy Wąchock do wskaźników demograficznych powiatu starachowickiego i województwa świętokrzyskiego w roku 2024

Wskaźnik	Gmina Wąchock	Powiat starachowicki	Województwo świętokrzyskie
Gęstość zaludnienia (osoba na 1km ²)	76	158	98,9
Współczynnik feminizacji (kobiety na 100 mężczyzn)	100	106	106
Małżeństwa na 1000 ludności (‰)	1,43	2,8	3,1
Małżeństwa ogółem	9	231	1 209
Urodzenia żywe na 1000 ludności (‰)	3,50	5,10	5,56
Urodzenia żywe ogółem	22	424	6 472
Zgony na 1000 ludności (‰)	20,02	14,04	12,25
Zgony ogółem	126	585	14 249
Przyrost naturalny na 1000 ludności (‰)	-16,53	-8,81	-6,69
Przyrost naturalny ogółem	-104	-732	-7 777
Saldo migracji na 1000 ludności (‰)	-1,91	-2,9	-2,3
Saldo migracji ogółem	-12	-237	-2 620

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS 2024 – Bank Danych Lokalnych

Niekorzystne zjawiska demograficzne zachodzące w gminie to sukcesywny spadek liczby ludności gminy, zmniejszająca się liczba ludności w wieku produkcyjnym oraz starzenie się społeczeństwa – zbyt mała różnica pomiędzy wskaźnikami osób w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym. Prognozy demograficzne zakładają dalszy spadek liczby mieszkańców gminy.

3.2. Pomoc społeczna i ochrona zdrowia

Z oceną poziomu zaspokojenia potrzeb materialnych oraz jakością życia mieszkańców związana jest ocena poziomu życia mieszkańców. Struktura źródeł utrzymania mieszkańców gminy pokazuje, iż część ludności utrzymuje się ze świadczeń społecznych. Pomoc udzielana w ramach świadczeń z pomocy społecznej ma charakter przejściowy i zakłada aktywizację osób z niej korzystających.

Pomoc społeczną na terenie gminy Wąchock realizuje Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Wąchocku (MGOPS).

MGOPS realizuje zadania własne gminy zgodnie z wymogami określonymi przez przepisy prawa stosownie do zaleceń Burmistrza Miasta i Gminy w Wąchocku oraz zadania zlecone z zakresu pomocy społecznej na mocy przepisów prawnych i ustaleń Wojewody Świętokrzyskiego. MGOPS w Wąchocku ww. zadania realizuje w ramach środków określonych w budżecie gminy. Na realizację zadań zleconych i dofinansowanie do zadań własnych MGOPS otrzymuje dotacje z budżetu państwa oraz środki z budżetu gminy na realizację zadań własnych o charakterze obowiązkowym.

Zadania własne gminy realizowane przez MGOPS obejmują:

- przyznawanie i wypłacanie zasiłków stałych,
- przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych i celowych specjalnych,
- przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego,
- organizowanie i świadczenie usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych w miejscu zamieszkania, z wyłączeniem specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi oraz usług sąsiedzkich,
- przyznawanie i wypłacanie zasiłków okresowych,
- dożywianie dzieci,
- kierowanie osób wymagających całodobowej opieki do Domów Pomocy Społecznej i ponoszenie odpłatności za pobyt mieszkańca gminy w tym domu,
- pomoc osobom mającym trudności w przystosowaniu się do życia po zwolnieniu z zakładu karnego.

Realizacja zadań zleconych i innych zadań powierzonych Miejsko-Gminnemu Ośrodkowi Pomocy Społecznej w Wąchocku:

- wypłaty wynagrodzenia za sprawowanie opieki,
- organizowanie i świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania, dla osób z zaburzeniami psychicznymi,
- przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków związanych z klęską żywiołową lub ekologiczną,
- świadczenia rodzinne, świadczenie z funduszu alimentacyjnego,
- Karta Dużej Rodziny,
- potwierdzanie prawa do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych,
- realizacja ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (t. jedn. Dz. U. 2025 poz. 49),
- przyznawanie i wypłacanie stypendiów szkolnych,
- działania z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej,

- działania ujęte w Gminnym Programie Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii Miasta i Gminy Wąchock.

Tabela 13. Środki finansowe przeznaczone na opiekę społeczną w gminie Wąchock w latach 2020-2024

Rok	Zadania własne [zł]	Zadania zlecone [zł]
2020	1 037 751,69	28 707,81
2021	1 181 891,90	22 800,00
2022	1 309 949,04	771 715,63
2023	1 597 601,54	31 500,00
2024	1 725 690,73	487 918,79

Źródło: Dane Urzędu Miasta i Gminy w Wąchocku

Poza zadaniami wynikającymi z ustawy o pomocy społecznej Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Wąchocku realizuje również zadania wynikające z innych ustaw: ustawy o dodatkach mieszkaniowych, ustawy o prawie energetycznym (dodatki energetyczne), ustawy o świadczeniach rodzinnych oraz ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów, ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, ustawy o Karcie Dużej Rodziny.

MGOPS jest jednostką realizującą programy gminne oraz programy rządowe realizowane na poziomie gminnym. Realizacja ww. programów wskazuje na dobrą politykę społeczną gminy, niesienie pomocy osobom znajdującym się w różnej sytuacji życiowej, wspieranie rozwoju społeczeństwa lokalnego.

MGOPS realizuje programy i projekty dotyczące: aktywizacji osób starszych, świadczenia pomocy dla osób z niepełnosprawnościami, opieki wytchnieniowej, aktywizacji osób bezrobotnych, asystenta rodziny, asystenta osoby niepełnosprawnej, pieczy zastępczej, świetlic środowiskowych, klubów seniora itp.

W zakres działalności MGOPS wpisuje się także:

- dożywianie dzieci w szkołach,
- udzielanie pomocy materialnej,
- wsparcie psychologiczne,
- współpraca z lokalnymi instytucjami (szkoły, policja, miejscowa parafia).

Programy rządowe realizowane na terenie gminy to przede wszystkim Program Asystent rodziny, Posiłek w szkole i w domu, Karta Dużej Rodziny, Czyste Powietrze. W ramach realizacji zadań z zakresu pomocy społecznej MGOPS udziela pomocy rzeczowej i finansowej na dożywianie, zakup opału, odzieży, leków, na opłatę energii elektrycznej. Ponadto świadczy usługi opiekuńcze, pomaga w staraniach o miejsce w domu pomocy społecznej, schronisku, opłaca składki na ubezpieczenie zdrowotne, organizuje poradnictwo psychologiczne, współpracuje z innymi instytucjami i organizacjami. W ramach pomocy środowiskowej, poza pomocą finansową udzielana jest również pomoc w formie poradnictwa specjalistycznego, kierowania osób do domów pomocy społecznej, usług opiekuńczych obejmujących m.in. pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb.

Pomoc finansowa pochodząca z MGOPS, wynikająca z ustawy o pomocy społecznej, to przede wszystkim zasiłki stałe, okresowe lub celowe, które są przyznawane mieszkańcom znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej. Powodem korzystania z pomocy społecznej i pobierania świadczeń rodzinnych jest często niestabilna sytuacja na rynku pracy, jak chociażby prace krótkookresowe, prace na umowę o dzieło lub zlecenie, a co za tym idzie niskie zarobki. Z drugiej strony może wynikać to z biernej i wyuczonej postawy wobec pracy zawodowej, a tym samym z łatwości przeniesienia wartości kariery zawodowej na oczekiwania wobec pomocy społecznej. W przypadkach borykania się z długotrwałą lub ciężką chorobą uniemożliwiającą pracę zawodową, albo też sytuacją kryzysową również osoby potrzebujące zwracają się o pomoc do MGOPS.

Tabela 14. Liczba rodzin objętych pomocą społeczną w gminie Wąchock na przestrzeni lat 2020 – 2024

Rodziny objęte pomocą społeczną					
Wyszczególnienie	2020	2021	2022	2023	2024
Liczba rodzin korzystających z pomocy	274	207	180	241	174
Liczba osób w rodzinach	629	476	425	590	396

Źródło: Dane Urzędu Miasta i Gminy w Wąchocku

Na podstawie danych zamieszczonych w powyższej tabeli należy stwierdzić, że liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej na przestrzeni lat 2020-2024 zmniejszyła się o 100, co jest trendem korzystnym i pożądanym.

Populacja rodzin korzystających z pomocy społecznej jest różnorodna, tak ze względu na liczebność gospodarstw domowych, typy rodzin jak i problemy jakie je dotyczą. W latach 2020-2024 do głównych powodów korzystania z pomocy społecznej należały: długotrwała lub ciężka choroba, niepełnosprawność, bezrobocie i ubóstwo.

Tabela 15. Liczba rodzin korzystających z pomocy MGOPS w Wąchocku według głównych powodów jej przyznania na przestrzeni lat 2020-2024

Wyszczególnienie	2020	2021	2022	2023	2024
Ubóstwo	116/227	100/193	112/239	106/221	85/163
Sieroctwo	0	0	0	0	0
Bezdomność	3/3	2/2	3/3	4/4	4/4
Bezrobocie	111/242	118/268	101/236	100/236	94/210
Niepełnosprawność	75/145	63/113	57/99	61/104	62/118
Długotrwała choroba	26/46	28/50	22/44	25/58	31/64
Przemoc w rodzinie	2/2	3/7	1/1	1/1	1/1
Ochrona ofiar handlu ludźmi	0	0	0	0	0
Ochrona macierzyństwa	37/183	41/208	32/164	30/148	26/130
Bezradność w sprawach opiekuńczo-	26/106	29/128	26/104	24/101	19/76

**DIAGNOZA SYTUACJI KLIMATYCZNO – ŚRODOWISKOWEJ, SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ
GMINY WĄCHOCK**

Wyszczególnienie	2020	2021	2022	2023	2024
wychowawczych					
Alkoholizm	15/23	14/22	10/14	12/24	9/17
Trudności po opuszczeniu zakładu karnego	6/10	5/8	3/5	5/7	4/1
Trudności w integracji uchodźcy	0	0	0	0	0
Kłęska żywiołowa lub ekologiczna/ Zdarzenie losowe	0	0	0	0	0

* liczba rodzin/liczba osób w rodzinach

Źródło: Dane Urzędu Miasta i Gminy w Wąchocku

Tabela 16. Udzielone zasiłki stałe, celowe i usługi opiekuńcze realizowane przez MGOPS w Wąchocku w latach 2020 – 2024

Wyszczególnienie	2020	2021	2022	2023	2024
Udzielanie schronienia	1	1	2	3	3
Sprawianie pogrzebu	0	1	1	0	1
Usługi opiekuńcze	6/8/6	9/11/9	6/12/6	8/20/8	11/15/11
Zasiłki celowe na pokrycie wydatków w wyniku zdarzenia losowego	5/7/5	5/14/5	2/8/2	1/2/1	1/7/1
Zasiłki celowe i pomoc w naturze	129/2/2/30	151/272/117	95/208/97	216/102/105	199/88/92
Liczba rodzin zastępczych (liczba dzieci w rodzinach)	2/3	2/3	3/4	4/8	3/8
Liczba osób niepełnosprawnych pod opieką GOPS	0	0	1	0	0
Liczba osób niepełnosprawnych korzystających z Warsztatów Terapii	0	0	0	0	0

*liczba rodzin/liczba osób/liczba świadczeń

Źródło: Dane Urzędu Miasta i Gminy w Wąchocku

W gminie Wąchock działa Zespół Interdyscyplinarny, który realizuje działania określone w Gminnym Programie Przeciwdziałania Przemocy Domowej oraz Ochrony Ofiar Przemocy Domowej na lata 2024 – 2030, przyjętym uchwałą nr LXIX/388/2024 Rady Miejskiej w Wąchocku z dnia 27.03.2024 r.

Do zadań Zespołu Interdyscyplinarnego należy tworzenie warunków umożliwiających realizację zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej oraz integrowanie

i koordynowanie działań podmiotów, o których mowa w art. 9a ust. 3–5 ustawy *o przeciwdziałaniu przemocy domowej*, w szczególności przez:

- diagnozowanie problemu przemocy domowej na poziomie lokalnym,
- podejmowanie działań w środowisku zagrożonym przemocą domową, mających na celu przeciwdziałanie temu zjawisku
- inicjowanie interwencji w środowisku dotkniętym przemocą domową,
- rozpowszechnianie informacji o instytucjach, osobach oraz możliwościach udzielenia pomocy w środowisku lokalnym,
- inicjowanie działań w stosunku do osób doznających przemocy domowej,
- inicjowanie działań w stosunku do osób stosujących przemoc domową.

Zadania ujęte w Gminnym Programie Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii Miasta i Gminy Wąchock realizowane są przez:

- Urząd Miasta i Gminy w Wąchocku,
- Gminną Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Wąchocku,
- Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Wąchocku,
- Zespół Placówek Oświatowych w Wąchocku,
- Szkołę Podstawowa w Wielkiej Wsi,
- Szkołę Podstawowa w Parszowie
- Komendę Powiatową Policji w Starachowicach,
- Samorządowy Zakład Opieki Zdrowotnej w Wąchocku.

Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych:

- Opiniuje wnioski o wydanie zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych zgodnie z postanowieniami uchwał Rady Miejskiej w sprawie ustalenia limitów na punkty sprzedaży,
- Kontroluje dostępności alkoholu w punktach sprzedaży w zakresie przestrzegania postanowień ustawy w szczególności w zakresie przestrzegania zakazu sprzedaży alkoholu osobom nieletnim lub nietrzeźwym oraz łamania zakazów promocji i reklamy napojów alkoholowych,
- Wydaje zalecenia i wnioski pokontrolne, prowadzi działania edukacyjne wobec sprzedawców alkoholu,
- Przeciwdziała nietrzeźwości w miejscach publicznych szczególnie na placach, ulicach, w parkach przy wykorzystaniu informacji społeczności lokalnej,
- Realizuje procedury zmierzające do cofnięcia zezwoleń na sprzedaż alkoholu przedsiębiorcom nie stosującym się do wymogów ustawy, występowanie przed sądem w charakterze oskarżyciela publicznego.

Tabela 17. Podstawowe informacje z działalności GKRPA w gminie Wąchock na przestrzeni lat 2020-2024

Wyszczególnienie	2020	2021	2022	2023	2024
liczba wniosków o skierowanie na przymusowe leczenie	15	18	12	16	14
liczba wniosków skierowanych do sądu	10	8	9	12	5
liczba przeprowadzonych rozmów motywacyjnych	20	23	16	20	17
liczba sporządzonych Niebieskich Kart	0	0	0	0	0
liczba przypadków przemocy domowej po alkoholu	11	14	10	13	10
Liczba osób mających problemy z narkotykami	Brak danych	Brak danych	Brak danych	Brak danych	Brak danych

Źródło: Dane Urzędu Miasta i Gminy w Wąchocku

Tabela 18. Liczba punktów sprzedaży alkoholu w roku 2024

Punkt sprzedaży alkoholu przeznaczonych do spożycia	Liczba punktów sprzedaży alkoholu ogółem	Liczba punktów sprzedaży alkoholu o zawartości alkoholu powyżej 18%
poza miejscem sprzedaży	18	16
w miejscu sprzedaży	3	0

Źródło: Dane Urzędu Miasta i Gminy w Wąchocku

Coraz poważniejszy, przy powszechnym zjawisku starzenia się społeczeństwa, staje się problem opieki nad osobami starszymi. Niekorzystnym zjawiskiem jest również liczba osób całkowicie samotnych. Ludzie starsi i samotni potrzebują szczególnego rodzaju wsparcia, które zapewni im jak najdłuższe utrzymanie we własnym środowisku. Osobom takim należy zagwarantować dostępność do usług bytowych, urzędowych, mieszkaniowych oraz intelektualnych i zdrowotnych. Problem ludzi starszych jest trudny do rozwiązania zwłaszcza na terenach wiejskich, gdzie często brakuje odpowiedniego zaplecza zdrowotnego, ale także klubów i świetlic, gdzie starsi ludzie mogliby się spotykać. Na terenie gminy nie funkcjonują placówki stacjonarnej pomocy społecznej, w tym domy pomocy społecznej. Osoby z terenu gminy Wąchock, wymagające całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, niemogące samodzielnie funkcjonować w codziennym życiu, którym nie można zapewnić niezbędnej pomocy w formie usług opiekuńczych kierowane są do domów pomocy społecznej, jakie funkcjonują poza terenem gminy Wąchock.

Potrzeby inwestycyjne MGOPS w Wąchocku:

- termomodernizacja budynku POPS (wymiana okien i drzwi, wymiana elewacji),
- modernizacja i wyposażenie pomieszczeń (meble sprzęt, klimatyzacja, drzwi wewnętrzne),
- rozbudowa infrastruktury (oprogramowanie, serwery, sieć),
- stworzenie punktu wsparcia dziennego (świetlica, sala spotkań),
- remonty bieżące i poprawa warunków lokalowych dla pracowników i klientów GOPS,
- budowa lub adaptacja lokalu na potrzeby magazynu pomocy żywnościowej.

Na terenie gminy Wąchock usługi medyczne w zakresie podstawowym świadczone są przez Samorządowy Zakład Opieki Zdrowotnej w Wąchocku wraz z filią w Parszowie. SZOZ świadczy bezpłatnie usługi dla pacjentów w ramach umowy z NFZ. Usługi medyczne realizowane są w zakresie podstawowej opieki zdrowotnej dla dzieci i dorosłych, ginekologii i położnictwa. Ośrodek Zdrowia realizuje także działalność profilaktyczną w celu zapobiegania chorobom poprzez ich wczesne wykrywanie i leczenie. Do aktualnie realizowanych programów profilaktycznych należą:

- Profilaktyka raka szyjki macicy,
- Profilaktyka gruźlicy,
- Bezpłatne szczepienia przeciw HPV dla dziewcząt i chłopców w wieku 12 i 13 lat.

Do końca kwietnia 2025 r. realizowany był również Program Profilaktyka 40 PLUS.

Działalność publicznej służby zdrowia uzupełniają podmioty prywatne. Wymienić tu należy m.in.: prywatne gabinety stomatologiczne, lekarskie czy rehabilitacyjne.

3.3. Bezpieczeństwo publiczne

Zgodnie z art. 7 ust 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tj. Dz. U. 2024 poz. 609 ze zm.), zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy: (...) porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli oraz ochrony przeciwpożarowej i przeciwpowodziowej, w tym wyposażenia i utrzymania gminnego magazynu przeciwpowodziowego, (...). Troska samorządu o porządek publiczny, zapewnienie poczucia bezpieczeństwa mieszkańcom, niski stopień przestępczości to czynniki, które mają istotny wpływ na stopień atrakcyjności danego obszaru zarówno, jako miejsca zamieszkania, inwestowania czy też pobytu turystycznego.

Podstawowymi organami państwa, powołanymi do zapewnienia bezpieczeństwa oraz porządku publicznego są policja oraz straż pożarna. W zakresie bezpieczeństwa i porządku publicznego obsługę prewencyjną zapewnia Komenda Powiatowa Policji w Starachowicach, która jest organem administracji rządowej na obszarze powiatu starachowickiego.

Sprawami bezpieczeństwa przeciwpożarowego i ratownictwa ogólnego zajmują się 4 jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej, które działają lokalnie na rzecz miejscowej społeczności oraz przy wystąpieniu szerszych działań ratowniczych, także na obszarach innych gmin.

Na terenie gminy działają:

- OSP w Wielkiej Wsi,
- OSP w Parszowie,
- OSP w Marcinkowie,
- OSP w Wąchocku.

Działalność jednostek to nie tylko udział w akcjach ratunkowych, ale również udział w wydarzeniach sportowych, kulturalnych i patriotycznych.

Wszystkie jednostki OSP dysponują odpowiednim sprzętem potrzebnym do niesienia pomocy w sytuacji wystąpienia pożaru bądź innych zdarzeń.

Tabela 19. Wyposażenie i działalność jednostek OSP w gminie Wąchock

Jednostka	Wyposażenie	Działalność dodatkowa
OSP w Wielkiej Wsi	- Średni samochód ratowniczo-gaśniczy na podwoziu RENAULT wraz ze sprzętem do gaszenia pożarów, - Średni samochód ratowniczo-gaśniczy na podwoziu STAR 266 wraz ze sprzętem do gaszenia pożarów, - sprzęt ratownictwa drogowego WEBER - zestaw poduszek wysokiego ciśnienia niskiego podnoszenia - przyczepka do przewożenia łodzi LORA - łódź płaskodenna 6-osobowa, - Silnik zaburtowy 10KM do łodzi - motopompy szlamowe 2 szt.: WT30X i WT40 - aparaty powietrzne nadciśnieniowe 4 szt. - Sanie lodowe kpl. - Sprężarka do napełniania butli powietrznych 300 bar. - sprzęt do nurkowania – 2 szt. - kamizelki ratownicze – 10 szt. - piła spalinowa do cięcia stali i betonu - piła spalinowa ratownicza - agregat prądotwórczy 2,6 kW - radiotelefony przewoźne – 2 szt. - radiotelefony przenośne – 7 szt. - zestaw pierwszej pomocy R1 – 2 kpl.	- szkolenia z zakresu udzielania pierwszej pomocy i bezpieczeństwa nad wodą, - kultywowanie tradycji pożarniczych, - zabezpieczanie imprez masowych, - prowadzenie drużyn sportowych – piłka nożna, siatkówka, - organizacja festynów rodzinnych, - organizowanie gier i zabaw dla dzieci i młodzieży - szkolenia z zakresu nurkowania i ochrony przed powodzią, - ratownictwo wodne i lądowe.
OSP w Parszowie	- GLBA 1/8/40 Samochód ratowniczo gaśniczy Mercedes 608 D z armaturą wodną i wyposażeniem, - Przyczepka jednoosiowa z rękawami przeciwpowodziowymi z pompami szlamową , pływającą i węzami pożarniczymi. - Pilarki spalinowe do cięcia drewna szt.3 - Przecinarka do stali i betonu szt. 1. - Nożyco rozpieracz Lukas (typu kombo) 1 komplet.	Prowadzenie koedukacyjnej MDP OSP
Osp w Marcinkowie	- Średni samochód pożarniczy STAR 244 z wyposażeniem, - urządzenie hydrauliczne do ratownictwa drogowego, - motopompa szlamowa, - Piła do drewna - Agregat prądotwórczy, - Piła do stali i betonu.	

OSP w Wąchocku	- samochód specjalistyczny STAR 266 - Średni samochód pożarniczy VOLVO FL - przyczepa WIOŁA W 15 c/35 - zapory przeciwpowodziowe - pompa szlamowa M8/8 P08 GZUT	
----------------	---	--

Źródło: Dane Urzędu Miasta i Gminy w Wąchocku

Na przestrzeni lat 2017 – 2023 OSP Parszów zrealizowała następujące projekty:

- **Odnowa wsi świętokrzyskiej - doposażenie OSP Parszów w sprzęt ratownictwa drogowego.**

Realizacja od 08.06.2017r. do czasu zakupu sprzętu.

- Koszt całkowity projektu - **10 000,00 zł.**

- **„Moje małe mistrzostwa strażackie”.**

Realizacja od 15 sierpnia do 30 listopada 2017r.

- Koszt całkowity projektu - **12 390,00 zł.**

- **Odnowa wsi świętokrzyskiej - doposażenie OSP Parszów w sprzęt przeciwpowodziowy.**

Realizacja od 30.04.2018r. do czasu zakupu sprzętu.

- Koszt całkowity projektu - **13 320,00 zł.**

- **„Zajęcia z pierwszej pomocy przedmedycznej alternatywną formą spędzania wolnego czasu”** Realizacja od 25 sierpnia do 31 października 2018r.

- Koszt całkowity projektu - **7 460,00 zł**

- **„Ochrona i promocja zdrowego stylu życia oraz przeciwdziałanie patologiom społecznym”.**

Realizacja od 05 sierpnia do 31 października 2019r.

- Koszt całkowity projektu - **14 175,00 zł.**

- **„Ochrona i promocja zdrowego i bezpiecznego stylu życia poprzez zagospodarowanie czasu wolnego mieszkańców gminy Wąchock”.**

Realizacja od 25 września 2020r do 31 grudnia 2021r.

- Koszt całkowity projektu - **12 502.52 zł.**

- **„Bezpieczne Wakacje” „Rodzinny piknik sportowy”.**

Realizacja od 27 kwietnia do 30 listopada 2021r.

- Koszt całkowity projektu - **7 004,00 zł.**

- **„Sportowe zakończenie wakacji 2021**

Realizacja od 15 lipiec do 30 październik 2021r.

- Koszt całkowity projektu - **5 113,64 zł.**

- **„Sport ,bezpieczeństwo i zdrowe odżywianie, to dla człowieka ważne zadanie”.**

Realizacja od 07 lipca do 30 listopada 2022r.

- Koszt całkowity projektu - **13 058.94 zł.**

3.4. Edukacja i wychowanie

Ważną dziedziną zarówno w wymiarze ogólnokrajowym jak i lokalnym jest oświata i wychowanie przedszkolne. Im bardziej wykształcone społeczeństwo, tym szybciej i lepiej potrafi dostosować się do realiów dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości gospodarczej i społecznej. W obszarze wychowania przedszkolnego i edukacji, rolą samorządu jest zapewnienie warunków kształcenia uczniów oraz dążenie do zapewnienia wysokich standardów nauczania zarówno na poziomie przedszkolnym jak i szkół podstawowych. Poziom nauczania ma znaczenie dla konkurencyjności gminy. Edukacja na wysokim poziomie jest czynnikiem, który z jednej strony może przyciągać nowych mieszkańców, zwłaszcza ludzi młodych z dziećmi, a z drugiej strony może zapobiegać rezygnacjom rodziców z placówek oświatowych na terenie miejsca zamieszkania. Zadaniem lokalnych władz jest utrzymywanie obiektów i placówek oświatowych, zatrudnienie i monitoring pracy kadry dydaktycznej, organizacja zajęć edukacyjnych, a także wspieranie uczniów szczególnie uzdolnionych.

Źródłami finansowania oświaty są: subwencja oświatowa, która z reguły wystarcza na pokrycie zaledwie części wydatków związanych z edukacją oraz dotacje celowe z budżetu państwa i dochody własne samorządu gminy. Wydatki gminy na oświatę i wychowanie w 2024 r. stanowiły 36,8% wydatków wykonanych ogółem.

Na terenie gminy Wąchock funkcjonują: Szkoła Podstawowa w Parszowie, Szkoła Podstawowa w Wielkiej Wsi oraz Zespół Placówek Oświatowych w Wąchocku. Dla w/w szkół organem prowadzącym jest gmina Wąchock.

Przy placówkach oświatowych funkcjonują:

- Oddział Przedszkolny przy Szkole Podstawowej w Parszowie, w tym obowiązkowy Oddział Przedszkolny kl. „0”,
- Oddział Przedszkolny przy Szkole Podstawowej w Wielkiej Wsi, w tym obowiązkowy Oddział Przedszkolny kl. „0”,
- Przedszkole Publiczne w Wąchocku - ul. Kościelna 10; 27-215 Wąchock w tym obowiązkowy Oddział Przedszkolny kl. „0”.

Tabela 20. Informacje o placówkach oświatowych na terenie gminy Wąchock – rok szkolny 2024/2025

Szkoła Podstawowa w Parszowie	
liczba uczniów	97
liczba nauczycieli	30
liczba sal dydaktycznych	11
powierzchnia użytkowa	1189,3 m ²
sale gimnastyczne (ilość, powierzchnia)	1 sala o powierzchni 162 m ²
zaplecze dodatkowe (stołówka, sale specjalistyczne)	Stołówka (1), sale terapeutyczne (2)
Programy profilaktyczne:	
1. Spójrz inaczej	
2. Społeczna Kampania Edukacyjna STOP UDAROM!	
3. Zdrowie psychiczne dzieci i młodzieży” UNICEF	

4. Trzymaj Formę
5. Szkoła dla rodziców
6. Ogólnopolski Program „Ratujemy i Uczymy Ratować”
7. Edukacja z wojskiem
8. Mamy Kota na punkcie mleka
9. Program dla szkół (mleko i owoce dla szkół)
10. Wyjazdy profilaktyczne np. Zielone Szkoły
11. Aktywny do kwadratu
12. Bądź kumplem, nie dokuczaj!
13. Dzień bezpiecznego internetu
14. Akademia Bezpiecznego Puchatka

Zajęcia dodatkowe:

1. Robotyka
2. Szachy w szkole
3. Logika zawsze i wszędzie
4. Informatyka 3D
5. Zajęcia teatralne
6. Przepióreczki – taniec ludowy
7. Zajęcia literackie
8. Integracja sensoryczna
9. Zajęcia korygujące wady wymowy
10. Zajęcia korekcyjno – kompensacyjne
11. Zajęcia emocjonalno - społeczne

Akcje:

1. Zbiórka karmy dla bezdomnych kotów i psów
2. Zbiórka nakrętek dla osób potrzebujących
3. Cykliczne wyjścia do Dziennego domu opieki „Rodzina”
4. Akcja „Żonkile” – upamiętnianie wybuchu w getcie warszawskim
5. „Narodowe czytanie Kordiana”
6. Heppening „W zdrowym ciele zdrowy duch”
7. Cykliczne rajdy piesze z PTTK Skarżysko Kam.
8. Szereg akcji 113 Drużyny ZHP i 112 Drużyny Zuchów „Pszczele Bractwo”
9. Akcje skierowane do całej społeczności lokalnej: organizacja Koncertu Patriotycznego z okazji 11 listopada, koncert Kolęd i Pastorałek, Dzień babci i dziadka.
10. Akcja „Moje hobby” propagowanie zainteresowań i pasji wychowanków szkoły.
11. Ogródki klasowe, sadzenie drzewek, krzewów, kwiatów itp.

POTRZEBY INWESTYCYJNE/MODERNIZACYJNE:

W chwili obecnej Szkoła Podstawowa w Parszowie przeszła kapitalny remont, w zakresie którego wykonano prace związane z modernizacją kotłowni i pomieszczeń technicznych wraz z wymianą instalacji co i wod.-kan. w szkole i sali gimnastycznej, modernizacja kuchni, modernizacja instalacji oświetlenia w szkole i sali gimnastycznej, modernizacja dachu szkoły oraz sali gimnastycznej, modernizacja nawierzchni sportowej w sali gimnastycznej wraz z przebudową zaplecza; wentylacja pomieszczeń zaplecza, fotowoltaika, wykonanie odwodnienia sali gimnastycznej; wymiana kanalizacji deszczowej wokół szkoły i boiska; budowa ogrodzenia (ok. 120 mb); Wymiana nawierzchni parkingów i drogi dojazdowej na placu przyszkolnym od strony ul. Szkolnej

(ok. 680 m²); Konserwacja płyty boiska zewnętrznego ze sztucznej trawy; wykonanie oświetlenia boiska; bieżnia lekkoatletyczna (60 m) z rozbiegiem do skoku w dal.

Przeszły dwa projekty z funduszu KPO: Pracownia zdalnego nauczania i pracownia sztucznej inteligencji.

Do wymiany pozostają:

- stacjonarne komputery w pracowni komputerowej (pracownia ma ok. 10 lat),
- renowacja schodów na klatkach schodowych,
- wymiana parapetów i drzwi do sal lekcyjnych i zapleczy,
- odnowienie elewacji budynku szkoły,
- wymiana urządzeń na placu zabaw,
- zakup wiaty na kontener.

Szkoła Podstawowa w Wielkiej Wsi

liczba uczniów	113
liczba nauczycieli	27
liczba sal dydaktycznych	11
powierzchnia użytkowa	888,89 m ²
sale gimnastyczne (ilość, powierzchnia)	hala sportowa o pow. 756 m ² + magazynki, szatnie i sanitariaty o pow. 203,92 m ²
zaplecze dodatkowe (stołówka, sale specjalistyczne)	świetlica szkolna gabinet pedagoga i psychologa gabinet specjalistyczny gabinet profilaktyki zdrowotnej i pomocy przedlekarskiej stołówka kuchnia + zaplecze archiwum kotłownia

Ogólnopolskie programy profilaktyczne, kampanie, akcje:

Szkoła Promująca Zalecenia Europejskiego Kodeksu Walki z Rakiem

Czyste powietrze wokół nas

Nie pal przy mnie proszę

Znajdź właściwe rozwiązanie

Trzymaj formę

Program dla szkół

Góra Grosza

POTRZEBY INWESTYCYJNE/MODERNIZACYJNE:

Szkoła przeszła generalny remont w zakresie którego wykonano prace związane z:

Modernizacją kotłowni i pomieszczeń technicznych wraz z wymianą instalacji co i wodno-kanalizacyjnej w szkole i hali sportowej, roboty towarzyszące, przebudowa łazienek, modernizacja oświetlenia w szkole i hali sportowej, modernizacja dachu hali, przebudowa zaplecza hali, wymiana stolarki drzwiowej na korytarzach szkoły, instalacja fotowoltaiczna, wykonanie opaski z kostki przy hali sportowej i szkole, budowa ogrodzenia (ok. 400 mb.), budowa parkingów przy placu przyszkolnym (ok. 200 m²) wraz z drogą dojazdową (ok. 460 m²), bieżnia lekkoatletyczna (60 m) z rozbiegiem do skoku w dal.

Zespół Placówek Oświatowych w Wąchocku	
liczba uczniów	208 SP + 80 PP = 288
liczba nauczycieli	40
liczba sal dydaktycznych	28
powierzchnia użytkowa	1334,80 m ²
sale gimnastyczne (ilość, powierzchnia)	2 sale (sala gimnastyczna o pow. 128,00 m ² hala sportowa o pow. 899,00 m ²)
zaplecze dodatkowe (stołówka, sale specjalistyczne)	stołówka, sala logopedyczna , sala psychologa, sala sensoryczna)
Szkoła realizuje programy, akcje profilaktyczne, edukacyjne, sportowe i dydaktyczne, w tym m.in.: Program profilaktyczny „Godzina dla Młodych Główn” Fundacja Unaweza, Innowacja Pedagogiczna „Bąble Emocji”, Udział w akcji „Sprzątanie świata”, „Sprzątanie Wąchocka”, zbiórka elektrośmieci, porządkowanie terenu przy szkole, Akcje charytatywne, wolontariat- góra grosza, zbiórka karmy dla zwierząt, zbiórka nakrętek, talenciki, kredkobranie. Przeprowadzenie lekcji z okazji Dnia Bezpiecznego Internetu. Udział w spotkaniu z pracownikiem Urzędu Marszałkowskiego dotyczący bezpiecznego korzystania z Internetu, Lekcje wychowawcze z pedagogiem, psychologiem na temat- nikotyna, alkohol, hazard, dopalacze, Internet. Udział w projekcie „Nie pal przy mnie proszę”, Nauka udzielania pierwszej pomocy- projekt, spotkanie z ratownikiem medycznym. Spotkania z policjantami. Propagowanie akcji: „Bezpieczna droga do szkoły”, „Bezpieczne ferie”, „Bezpieczne wakacje”. Akcja- Dzień Ziemi. Utworzenie albumu przyrodniczego. Projekcje kina sferycznego, planetarium.	
POTRZEBY INWESTYCYJNE/MODERNIZACYJNE: Zidentyfikowane potrzeby inwestycyjne dotyczą: modernizacji oświetlenia w szkole i hali, instalacja fotowoltaiczna, nagłośnienie hali sportowej, modernizacja pokrycia dachu hali, modernizacja zewnętrznego boiska o sztucznej nawierzchni z wykonaniem oświetlenia.	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych zebranych ze szkół

Samorząd gminy, w miarę możliwości wspomaga podległe placówki, pozyskując środki finansowe z różnych programów oraz instytucji. W ramach ustawowych zadań gmina Wąchock wykonuje remonty obiektów szkolnych oraz realizuje zadania inwestycyjne. Placówki oświatowe na bieżąco doposażane są w pomoce dydaktyczne i sprzęt niezbędny do pełnej realizacji programów nauczania, programów wychowawczych, przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów oraz wykonywania innych zadań statutowych. Zapewniana jest obsługa administracyjna, finansowa i organizacyjna.

Opiekę nad małymi dziećmi (do lat 3) w gminie Wąchock zapewnia „Aktywny dzienny opiekun w gminie Wąchock”, który rozpoczął swoją działalność w styczniu 2026 r. w budynku Zespołu Placówek Oświatowych w Wąchocku. Dysponuje 5 miejscami opieki. Na terenie gminy Wąchock nie funkcjonują żłobki.

3.5. Kultura i sport

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tj. Dz. U. 2024 poz. 609 ze zm.) określa zadania własne gminy, które mają na celu „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty”. Jednym z wymienionych w ustawie zadań są sprawy związane z kulturą, sportem i rekreacją. Należy dodać, że część tych działalności realizują prywatne podmioty w zakresie komercyjnych usług oraz organizacje pozarządowe (np. stowarzyszenia).

Głównymi instytucjami tworzenia, upowszechniania i ochrony kultury w gminie Wąchock są: Miejsko – Gminny Ośrodek Kultury oraz Miejsko - Gminna Biblioteka Publiczna.

Do podstawowych zadań MGOK należą:

- edukacja kulturalna i wychowanie przez sztukę,
- tworzenie warunków dla rozwoju amatorskiego ruchu artystycznego,
- rozpoznawanie, rozbudzanie i zaspokajanie potrzeb oraz zainteresowań kulturalnych mieszkańców,
- tworzenie warunków dla rozwoju folkloru, a także rękodzieła ludowego i artystycznego,
- rozwijanie zainteresowań sportowych
- propagowanie rekreacji i zdrowego trybu życia
- promocja miasta i gminy poprzez kulturę.

Powyższe zadania MGOK realizuje poprzez:

- imprezy kulturalne,
- koncerty,
- spektakle teatralne,
- prezentacje,
- widowiska,
- wystawy,
- imprezy plenerowe,
- warsztaty okolicznościowe,
- prezentacje dorobku amatorskiego ruchu artystycznego,
- koła zainteresowań,
- różnorodne animacje kulturalne tj.: cykliczne konkursy, przeglądy itp.,
- imprezy sportowe i rekreacyjne.

Biblioteka współtworzy życie kulturalne gminy Wąchock poprzez inicjowanie i organizowanie szeregu wydarzeń kulturalnych oraz prowadzi edukację biblioteczną, informatyczną, kulturalną i artystyczną. Podstawowym zadaniem biblioteki jest prowadzenie upowszechnianie czytelnictwa.

Gminna Biblioteka Publiczna prowadzi także cykliczne imprezy np.: związane ze świętami państwowymi, konkursy, kiermasze, wystawy, spotkania okolicznościowe.

Kalendarz imprez realizowanych na terenie gminy Wąchock jest urozmaicony, obejmuje coroczne uroczystości i imprezy cykliczne, imprezy kulturalne i sportowe, pikniki rodzinne oraz: konkursy, warsztaty, spotkania i przeglądy twórczości.

Wypełniając działalność statutową oraz podejmując działania niestandardowe biblioteka niezmiennie służy mieszkańcom gminy upowszechniając i promując czytelnictwo, prowadząc działalność informacyjną oraz kulturalno-oświatową. Działalność kulturalna obejmuje przede wszystkim przedsięwzięcia realizowane przez Gminną Bibliotekę Publiczną, placówki oświatowe, sołectwa i organizacje pozarządowe. Na terenie gminy prowadzonych jest wiele form kulturalnych, których podstawowym celem jest kultywowanie regionalnych tradycji i zachowanie wartości ludowych. Działalność ta ma charakter wielokierunkowy i prowadzona jest zgodnie z potrzebami mieszkańców. Polega ona na inspirowaniu i działalności kulturalnej, społecznej, integracyjnej i oświatowo-wychowawczej na terenie gminy.

Działalnością kulturalno – oświatową oraz sportową na terenie gminy Wąchock zajmują się także cztery świetlice wiejskie, działające w strukturach Miejsko – Gminnego Ośrodka Kultury w Wąchocku: Parszów, Marcinków, Rataje oraz Wielka Wieś. Zapewniają one organizację wolnego czasu w szczególności dla dzieci i młodzieży z terenu gminy, pełnią funkcję ośrodków kultury, które umożliwiającą integrację dzieci, młodzieży, dorosłych mieszkańców gminy i osób przebywających gościnnie na terenie gminy. Popołudniami w świetlicach dzieci i młodzież spędzają wolny czas na wspólnych grach i zabawach.

Bazę sportową w gminie Wąchock stanowią boiska przyszkolne, sale gimnastyczne w szkołach a także boiska ogólnodostępne. Upowszechnianiem kultury fizycznej a także wspieraniem zdrowego stylu życia zajmują się kluby sportowe: Polonia Wąchock i Campeones Wąchock.

W Wąchocku znajduje się park rekreacyjno-sportowy przy zbiorniku wodnym (zalew w Wąchocku). W gminie są także tereny rekreacyjne: Węglów – wiata przy zabytkowym żurawiu, WDK Marcinków i Rataje, Parszów – kompleks rekreacyjny.

3.6. Dziedzictwo kulturowe

Na zasoby dziedzictwa kulturowego gminy Wąchock składają się obiekty stanowiące świadectwo minionej epoki oraz posiadające wartość historyczną, artystyczną lub naukową, w tym zabytki nieruchome, zabytki ruchome, stanowiska archeologiczne. Zachowane, znaczące elementy krajobrazu kulturowego, stanowią o pamięci historycznej, tożsamer dla regionu.

Dziedzictwo kulturowe w gminie Wąchock tworzą głównie:

- **Opactwo Cystersów w Wąchocku:** Zespół klasztorno-kościelny ufundowany w 1179 roku, będący jedną z najwspanialszych pereł architektury romańskiej w Polsce.
- **Pałac Schoenberga:** Historyczna rezydencja przemysłowa z zabudowaniami dawnego zakładu metalowego i młyna wodnego przy ulicy Kolejowej.
- **Dworek Langiewicza:** XIX-wieczny biały budynek z kolumnami związany z tradycjami Powstania Styczniowego.

Ściśle związane z historią gminy są także miejsca pamięci, świadczące o historycznych wydarzeniach. Do miejsc takich należą przede wszystkim:

- **Uroczysko Wykus:** Las i rezerwat przyrody w Górach Świętokrzyskich, gdzie stały obozy partyzanckie Armii Krajowej dowodzone przez Jana Piwnika „Ponurego”;
- **Polana Langiewicza:** Historyczne miejsce pamięci narodowej związane z potyczkami powstańczymi.

3.7. Aktywność społeczna

Aktywność społeczna mieszkańców gminy przejawia się w działalności związków, stowarzyszeń, fundacji, kół oraz innych organizacji, które poprzez swoją działalność chronią dorobek kulturalny poprzednich pokoleń, służą młodzieży, uczą postaw ekologicznych, dbają o rozwój społeczno-kulturalny gminy. Ich działania skierowane są na pogłębienie integracji społecznej, rozwój potencjału kulturowego gminy, rozwiązywanie problemów osób z niepełnosprawnościami oraz budowaniu tożsamości kulturowej regionu. Dzięki aktywności mieszkańców gminy, podejmowanej samodzielnie lub we współpracy z władzami samorządowymi, w istotny sposób zostaje wzbogacony zakres działań na rzecz mieszkańców gminy, przede wszystkim tych najbardziej potrzebujących opieki i wsparcia.

Gmina Wąchock posiada Program Współpracy Gminy Wąchock z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, który określa zasady i formy współpracy gminy z organizacjami pozarządowymi w prowadzeniu wspólnych działań służących definiowaniu i zaspakajaniu potrzeb mieszkańców oraz aktywności społeczności lokalnej. Program jest elementem składowym polityki społeczno-ekonomicznej gminy w zakresie jak najefektywniejszego zaspokajania potrzeb mieszkańców w różnych dziedzinach życia przy udziale tych organizacji.

Gmina Wąchock współpracuje z wieloma podmiotami działającymi na terenie powiatu starachowickiego. Współpraca ta przebiega wielopłaszczyznowo, poczynając od współpracy ekonomicznej, gospodarczej, sportowej poprzez społeczną i kulturalną. Na terenie gminy funkcjonują następujące organizacje współpracujące z gminą:

- Klub Sportowy Akro Star,
- OSP Wielka Wieś,
- KGW Wielka Wieś,
- Stowarzyszenie Przyjazna Wieś Rataje,
- Gminne Stowarzyszenie Niepełnosprawnych przy Opactwie Cystersów w Wąchocku.

Podsumowanie

- Dobra dostępność do bazy edukacyjnej i sportowej,
- Konieczne doinwestowanie i modernizacja bazy lokalowej szkół,
- Prężnie działające na rzecz upowszechniania kultury instytucje: Gminna Biblioteka Publiczna, świetlice, Miejsko- Gminny Ośrodek Kultury,

- Malejąca liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej świadczy o poprawie sytuacji materialnej mieszkańców gminy,
- Współpraca z organizacjami pozarządowymi na zasadach określonych w Programie współpracy gminy Wąchock z organami pozarządowymi.

4. UWARUNKOWANIA GOSPODARCZE

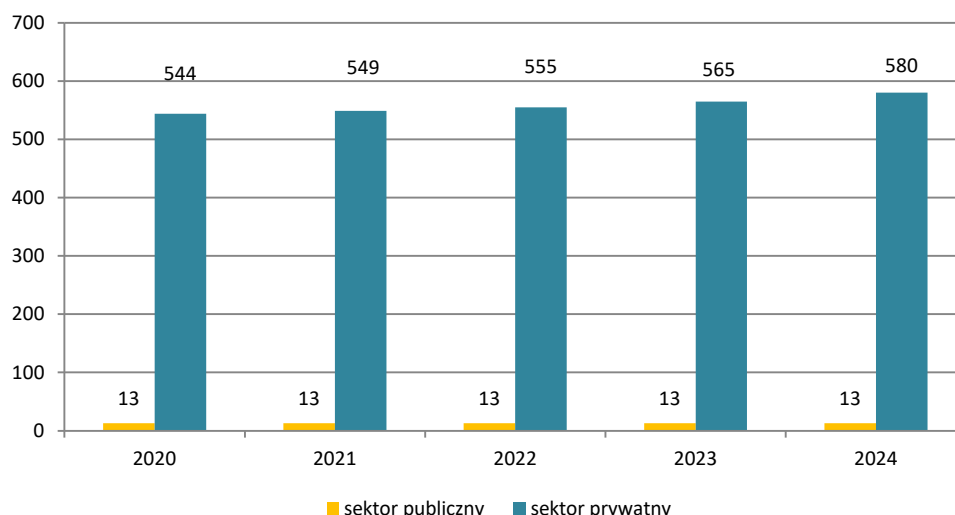
4.1. Aktywność gospodarcza

Rozwój gospodarczy oznacza proces pozytywnych zmian w gospodarowaniu: w działalności wytwórczej i redystrybucyjnej dóbr i usług, ich wymianie oraz zwiększanie potencjału ekonomicznego, wzrost dobrobytu i dobrostanu społeczności lokalnej. Towarzyszą im zmiany w stosunkach ekonomicznych i mechanizmie funkcjonowania gospodarki, które powinny zapewnić zachowanie naturalnych walorów środowiska przyrodniczego. Ten proces rozwojowy wyraża się w zwiększeniu i zmianie struktury zdolności wytwórczych gospodarki, rzeczywistej produkcji towarów i usług, ich redystrybucji, wymiany i ich konsumpcji. Zmienia się również mechanizm funkcjonowania gospodarki, charakter i formy rynku oraz rodzaje konkurencji, jak również sposoby i formy regulacyjnego oddziaływania państwa na rynki i poszczególne podmioty.

Wielkość i potencjał lokalnej gospodarki odgrywa kluczową rolę w określaniu celów rozwojowych w strategii. Aspekty gospodarcze związane z liczbą przedsiębiorstw, ich aktywnością oraz wielkością lokalnego rynku pracy uznawane są często za główne czynniki rozwoju.

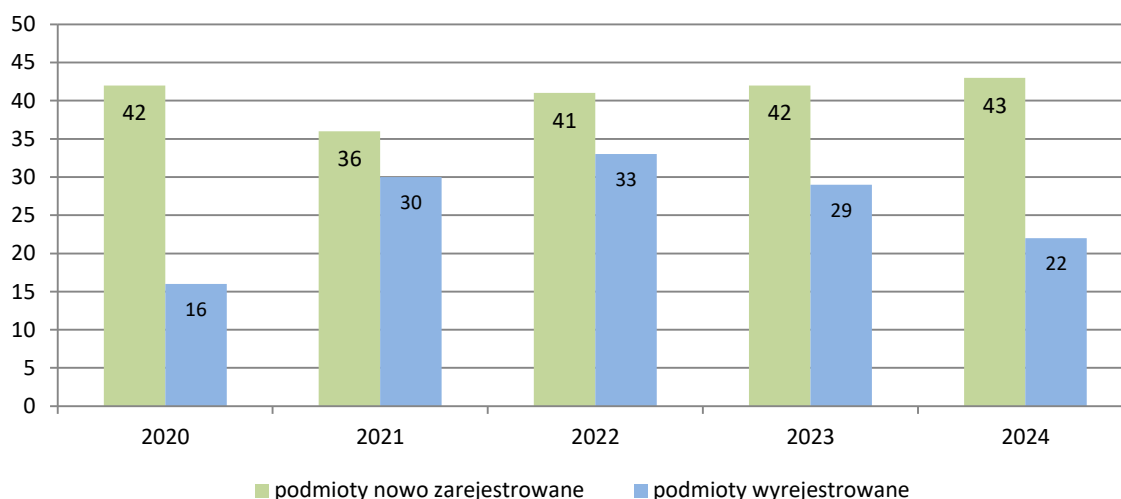
W gminie Wąchock w 2024 r. w rejestrze REGON zarejestrowanych było 596 podmiotów gospodarki narodowej, z czego 475 stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. W tymże roku zarejestrowano 43 nowe podmioty, a 22 podmioty zostały wyrejestrowane. Na przestrzeni lat 2020-2024 najwięcej (43) podmioty zarejestrowano w roku 2024, a najmniej (36) w roku 2021. W tym samym okresie najwięcej (33) podmioty wykreślono z rejestru REGON w 2022 roku, najmniej (16) podmiotów wyrejestrowano natomiast w 2020 roku. Według danych z rejestru REGON, wśród podmiotów posiadających osobowość prawną w gminie Wąchock najwięcej (23) jest podmiotów stanowiących spółki handlowe z ograniczoną odpowiedzialnością. Analizując rejestr pod kątem liczby zatrudnionych pracowników można stwierdzić, że najwięcej (581 w 2024 r.) jest mikro-przedsiębiorstw, zatrudniających 0-9 pracowników. Biorąc pod uwagę rodzaj prowadzonej działalności, 1,3% (8) podmiotów zajmuje się działalnością z sektora rolnictwa, leśnictwa, łowiectwa i rybactwa, jako przemysł i budownictwo swój rodzaj działalności deklarowało 29,9% (178) podmiotów, a 68,8% (410) podmiotów w rejestrze zakwalifikowana jest jako pozostała działalność. Wśród osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w gminie Wąchock najczęściej deklarowanymi rodzajami przeważającej działalności są handel hurtowy i detaliczny (25,3%), przetwórstwo przemysłowe (17,0%) oraz budownictwo (12,0%). Rynek pracy na terenie gminy kształtowany jest głównie przez sektor prywatny, co świadczy o aktywności ekonomicznej mieszkańców gminy.

Wykres 2. Liczba podmiotów gospodarki narodowej wg rejestru REGON w gminie Wąchock w latach 2020-2024

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Wykres 3. Podmioty gospodarki narodowej - nowo zarejestrowane i wyrejestrowane w gminie Wąchock w latach 2020-2024

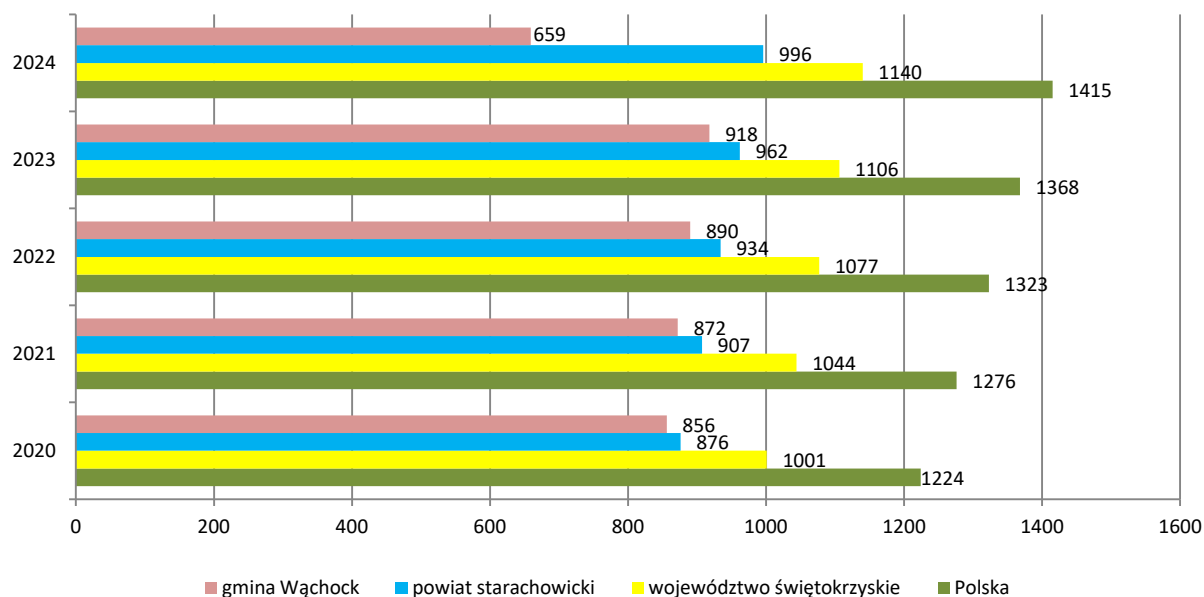

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Sytuację gospodarczą na terenie gminy Wąchock odzwierciedlają między innymi wskaźniki: liczby podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności oraz wskaźnik liczby podmiotów na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym.

W latach 2020-2024 liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności ulegała wzrostowi. W 2024 r. na 10 tys. ludności przypadało 959 podmiotów gospodarczych tj. o 103 podmiotów więcej w porównaniu z rokiem 2020. Wartość wskaźnika zmienia się corocznie, nie są to jednak znaczące wahania, co potwierdza stabilność sytuacji gospodarczej pod względem liczby przedsiębiorstw. Wskaźnik liczby podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 10 tys. ludności w gminie Wąchock jest niższy w porównaniu ze wskaźnikiem dla kraju, województwa świętokrzyskiego oraz powiatu starachowickiego.

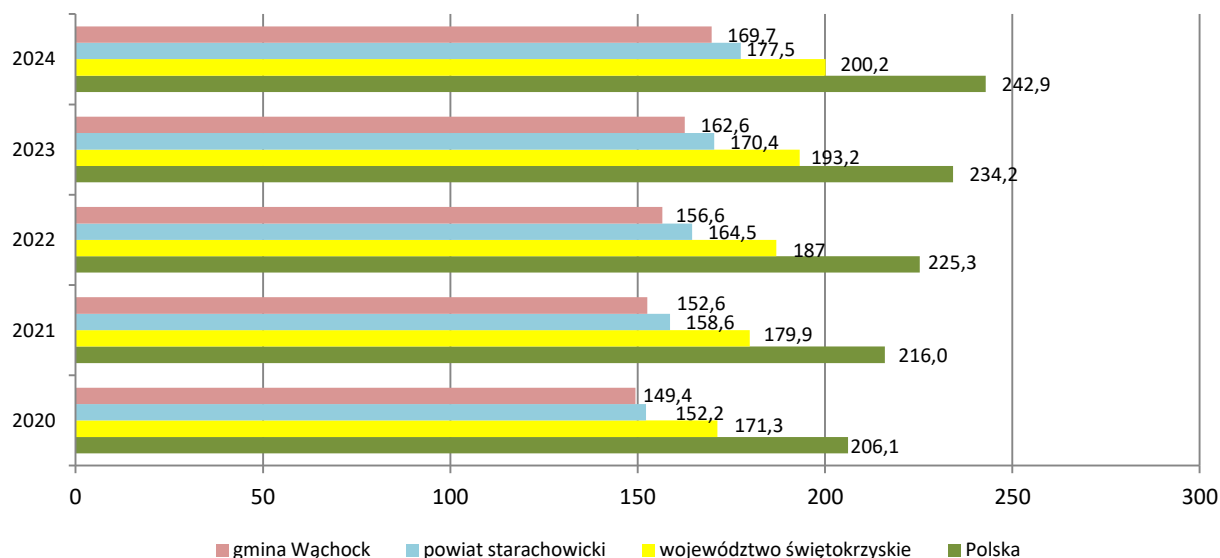
Wykres 4. Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności w latach 2020-2024 – porównanie wskaźnika dla Polski, województwa świętokrzyskiego, powiatu starachowickiego i gminy Wąchock

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Wskaźnik liczby podmiotów gospodarki narodowej na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym na przestrzeni lat 2020-2024 kształtuje się na zbliżonym poziomie, przy czym najwyższa wartość wskaźnika występuje w 2024 r. natomiast najniższa w 2020 r. Zjawiskiem pozytywnym i pożądanym kierunkiem zmian jest systematyczny wzrost analizowanego miernika. Wskaźnik dla gminy Wąchock w porównaniu do sytuacji panującej w kraju, województwie świętokrzyskim i powiecie starachowickim jest niższy.

Wykres 5. Podmioty gospodarki narodowej na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym w latach 2020-2024 - porównanie wskaźnika dla Polski, województwa świętokrzyskiego, powiatu starachowickiego i gminy Wąchock

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

4.2. Rolnictwo

Gmina Wąchock należy do tych obszarów województwa świętokrzyskiego, na których rolnictwo jest na bardzo niskim poziomie, mało dochodowe ze względu na słabą jakość gleb, ale stanowi główny dział lokalnej gospodarki (poza funkcją leśną) i jest jednym ze źródeł utrzymania miejscowej ludności. Niska opłacalność produkcji rolnej sprawia, że nie jest to jedyne źródło utrzymania ludności posiadającej gospodarstwa rolne. Osiąganie niskich dochodów z rolnictwa powoduje, że mieszkańcy podejmują prace dodatkowe, znajdując zatrudnienie na lokalnym rynku pracy (m.in. w usługach) lub w najbliższych miastach, takich jak Skarżysko- Kamienna, Starachowice. Część mieszkańców gminy prowadzi własną działalność gospodarczą, a część utrzymuje się z rent i emerytur.

Większość funkcjonujących w gminie gospodarstw rolniczych to rozdrobnione rodzinne gospodarstwa indywidualne o powierzchni do 5,0 ha, nastawione na produkcję na potrzeby własne. Gospodarstwa te mają charakter mieszany bez wyraźnej specjalizacji. Produkcja rolnicza w gminie charakteryzuje się niską towarowością.

Grunty orne zajmowane przez gospodarstwa rolne w większości przeznaczone są pod uprawę zbóż podstawowych (żyto, jęczmień, pszenica) oraz ziemniaków. Bardzo niska jest obsada bydła. Warzywnictwo i sadownictwo, spełniające w regionie świętokrzyskim ważną rolę gospodarczą odgrywa w gminie rolę marginalną. Wśród zewnętrznych uwarunkowań, sprzyjających rolnictwu na terenie gminy Wąchock jest położenie w sąsiedztwie miast Skarżysko- Kamienna i Starachowice, które stanowią chłonny rynek zbytu produktów rolnych. Niemniej jednak szanse na wyraźny rozwój funkcji rolniczej w gminie nie są duże ze względu na istniejące warunki przyrodnicze, zwłaszcza słabej jakości gleby. Konieczne jest zatem podjęcie działań prowadzących do przemiany lokalnego rolnictwa i co za tym idzie polepszenia sytuacji materialnej ludności prowadzącej gospodarstwa rolne. Alternatywą dla niskodochodowego tradycyjnego rolnictwa może być rozwój rolnictwa o dualnym charakterze tj. takiego, które dostarcza nie tylko żywności ale świadczy także inne usługi. Rozszerzenie dotychczasowych funkcji lokalnego rolnictwa można uzyskać poprzez m.in. łączenie produkcji rolniczej w gospodarstwach z inną działalnością np. turystyką wiejską. Istotną kwestią jest również produkcja zdrowej żywności, która w ostatnim czasie zyskuje na znaczeniu.

Ze względu na brak uciążliwego przemysłu a także wysokie walory przyrodniczo – krajobrazowe, na terenie gminy Wąchock występują dogodne warunki do powstawania gospodarstw agroturystycznych, rozwoju turystyki i rekreacji. Czyste powietrze, obecność kompleksów leśnych tworzą dobry mikroklimat terenu gminy.

4.3. Rynek pracy i bezrobocie

Poniższa analiza dotycząca rynku pracy gminy Wąchock oparta została na danych statystycznych GUS, które nie odzwierciedlają w pełni informacji dotyczących zatrudnienia oraz zjawiska bezrobocia w gminie. Pozytywnym trendem cechuje się bezrobocie, które na przestrzeni analizowanych lat ulega zmniejszeniu. Trend taki obserwuje się na terenie całego kraju. Liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych w gminie Wąchock w 2025 r. wynosiła

280, w tym blisko 59% stanowili mężczyźni. Biorąc pod uwagę wiek bezrobotnych, dominują osoby powyżej 50 roku życia, niemniej jednak znaczący udział mają również osoby młode (do 30 roku życia), co jest zjawiskiem bardzo niepokojącym.

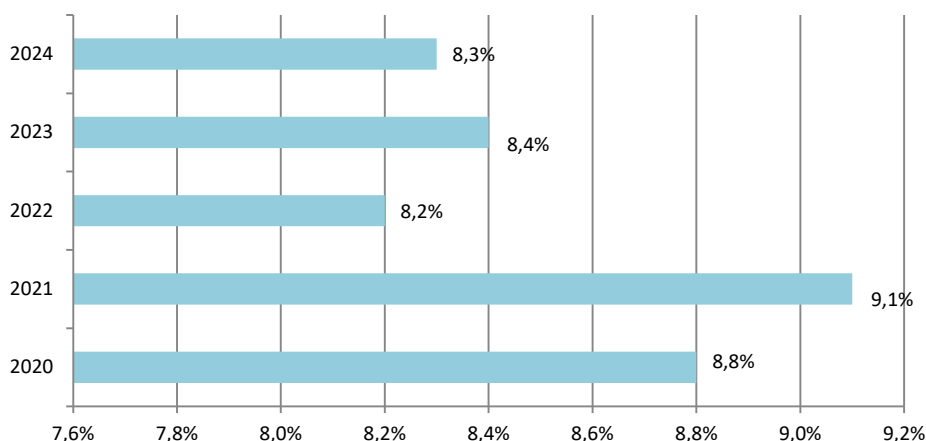
W 2025 r. osoby długotrwale bezrobotne, tj. takie, których okres pozostawania bez pracy w ciągu ostatnich dwóch lat wyniósł co najmniej 12 miesięcy, stanowiły ponad 68,5% ogólnej liczby osób bezrobotnych zarejestrowanych. Źródłem utrzymania się osób bezrobotnych na terenie gminy są prace sezonowe, dorywcze, jak również pomoc społeczna i pomoc rodziny. Zabiegi te nie gwarantują stabilności finansowej rodzin, dlatego też częstym zjawiskiem jest emigracja zarobkowa.

Tabela 21. Bezrobocie w gminie Wąchock w latach 2020-2024

Wyszczególnienie	2020	2021	2022	2023	2024	2025
OGÓŁEM	328	335	297	302	292	280
kobiety	165	158	136	136	132	115
mężczyźni	163	177	161	166	160	165
do 25 roku życia	27	31	34	23	15	26
do 30 roku życia	71	66	54	47	33	45
powyżej 50 roku życia	97	92	84	93	93	86
długotrwale bezrobotni	197	205	197	186	177	192

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Wykres 6. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym z terenu gminy Wąchock w latach 2020-2024

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

PODSUMOWANIE

- Dobrze rozwinięta pomoc i opieka społeczna;
- Korzystna z punktu widzenia pracownika sytuacja na rynku pracy i niewielkie bezrobocie;
- Rozwój turystyki, agroturystyki szansą na rozwój gminy.

5. BUDŻET I POLITYKA INWESTYCYJNA GMINY

Do czynników decydujących o możliwościach rozwoju każdej jednostki terytorialnej są jej możliwości finansowe, które w znacznym stopniu warunkują to, jakie można na danym etapie stawiać cele oraz w jaki sposób te cele osiągać. Podstawowym elementem analizy sytuacji finansowej jest bilans dochodów i wydatków budżetowych. Gmina samodzielnie prowadzi gospodarkę finansową na podstawie uchwały budżetowej gminy. Budżet gminy jest rocznym planem dochodów i wydatków oraz przychodów i rozchodów tej jednostki.

Tabela 22. Dochody budżetu gminy Wąchock w latach 2020-2024 w zł

Dochody	2020	2021	2022	2023	2024
Dochody bieżące	28 969 985,45	32 691 863,72	38 369 468,77	32 787 341,42	39 812 970,97
Dochody majątkowe	2 046 742,71	892 431,19	476 919,30	612 390,44	2 274 825,26
Razem	31 016 728,18	33 584 294,91	38 846 388,07	33 399 731,86	42 087 796,23

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta i Gminy w Wąchocku

Podstawowym rodzajem dochodów budżetowych, które warunkują możliwości rozwojowe gminy, tak jak każdej innej jednostki terytorialnej są dochody własne, czyli środki uwarunkowane poziomem lokalnej aktywności. Wysokość dochodów własnych zależy przede wszystkim od poziomu zamożności społeczności lokalnej, która odprowadza podatek dochodowy od osób fizycznych oraz poziomu zainwestowania gminy, który wpływa na skalę dochodów z tytułu podatku CIT i podatku od nieruchomości.

Wydatki budżetu najogólniej podzielić można na wydatki bieżące oraz majątkowe (inwestycyjne).

Tabela 23. Wydatki budżetu gminy Wąchock w latach 2020-2024 w zł

Wydatki	2020	2021	2022	2023	2024
Wydatki bieżące	25 976 741,59	28 475 669,37	34 092 464,83	30 756 023,49	36 197 923,12
Wydatki inwestycyjne	1 826 662,36	1 185 309,97	5 739 608,10	3 609 495,03	3 190 861,61
Razem	27 803 403,95	29 660 979,34	39 832 072,93	34 365 518,52	39 388 784,73
Udział % wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem	6,6%	4,0%	14,4%	10,5%	8,1%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta i Gminy w Wąchocku, GUS (Bank Danych Lokalnych)

Poziom zrealizowanych wydatków inwestycyjnych w 2024 r. stanowił 8,1% wykonanych wydatków ogółem. Wydatki ogółem to wydatki poniesione głównie na: oświatę i wychowanie (36,8% ogółu wykonanych wydatków), rodzinę i pomoc społeczną (23,4% ogółu wykonanych wydatków), administrację publiczną (13,44% ogółu wykonanych

wydatków) oraz transport i łączność (7,0% ogółu wykonanych wydatków). Budżet 2024 r. zamknął się nadwyżką w kwocie 2 699 011,5 zł.

Tabela 24. Wydatki budżetu gminy Wąchock wg działów w zł

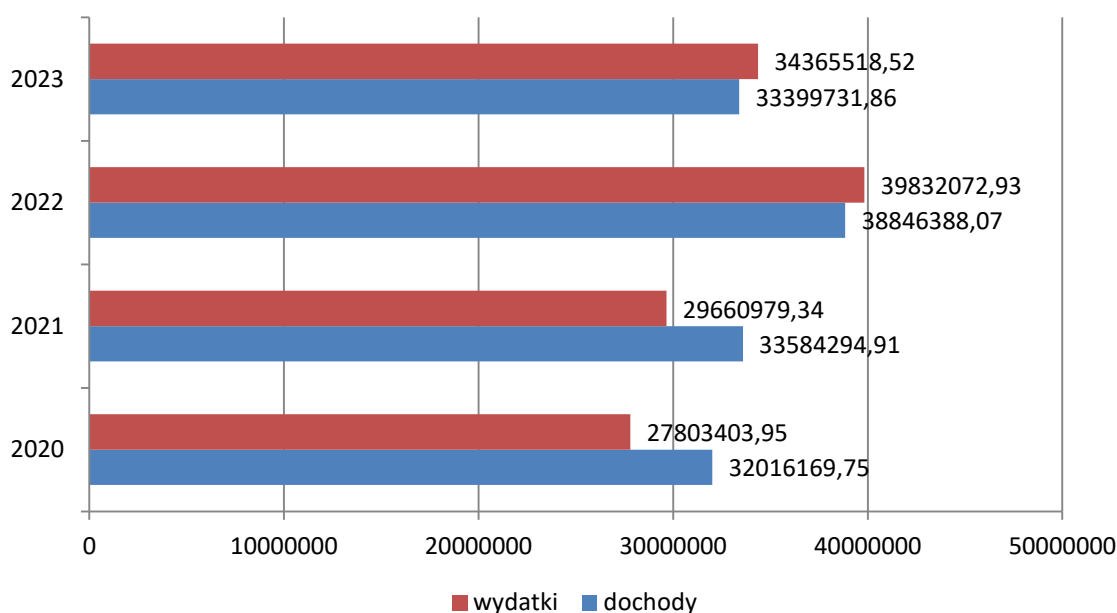
Wyszczególnienie	2020	2021	2022	2023	2024
Rolnictwo i łowiectwo	170 323,86	343 770,92	23 974,46	29 340,86	35 593,12
Transport i łączność	643 184,34	693 635,20	1 666 935,23	1 817 703,13	2 757 601,15
Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	1 226 982,59	2 206 224,05	1 639 624,73	2 784 865,10	2 010 339,94
Gospodarka mieszkaniowa	226 699,82	411 250,38	291 723,76	451 397,58	464 444,23
Oświata i wychowanie	9 372 427,88	9 791 466,17	10 791 415,87	11 916 479,47	14 481 760,56
Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	826 165,26	842 546,91	954 102,39	1 046 126,33	1 253 961,14
Ochrona zdrowia	20 477,89	181 294,98	4 178 002,55	481 292,22	122 038,40
Pomoc społeczna	1 736 931,66	1 843 138,82	3 218 049,70	2 385 406,50	3 034 871,40
Kultura fizyczna	0,00	18 597,30	15 000,00	2 500,00	0,00
Administracja publiczna	3 228 672,48	3 617 002,66	4 106 674,32	4 745 550,78	5 294 667,31
Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	774 002,98	145 668,65	377 504,34	236 540,19	185 736,70
Usuwanie skutków klęsk żywiołowych	-	-	-	-	-
Wytwarzanie i zaopatrzenie w gaz, energię i wodę	0,00	0,00	0,00	1 297 095,04	0,00
Turystyka	3 118,80	35 017,96	14 345,62	1 073 466,81	2 624 558,33
Działalność usługowa	24 290,60	28 915,10	44 332,60	15 460,00	60 341,09
Informatyka	0,00	0,00	1 845,00	200 325,00	0,00
Obsługa długu publicznego	203 991,54	147 354,82	575 186,22	664 001,84	594 945,79
Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	58 074,64	1 474,00	1 456,00	56 238,61	207 069,41
Edukacyjna opieka wychowawcza	65 255,40	54 998,00	59 322,00	56 845,20	57 847,16

**DIAGNOZA SYTUACJI KLIMATYCZNO – ŚRODOWISKOWEJ, SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ
GMINY WĄCHOCK**

Wyszczególnienie	2020	2021	2022	2023	2024
Rodzina	9 217 804,21	9 298 623,42	6 473 718,14	5 077 255,41	6 175 273,24
Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	5 000,00	0,00	5 398 860,00	27 628,45	27 735,76
RAZEM	27 803 403,95	29 660 979,34	39 832 072,93	34 365 518,52	39 388 784,73

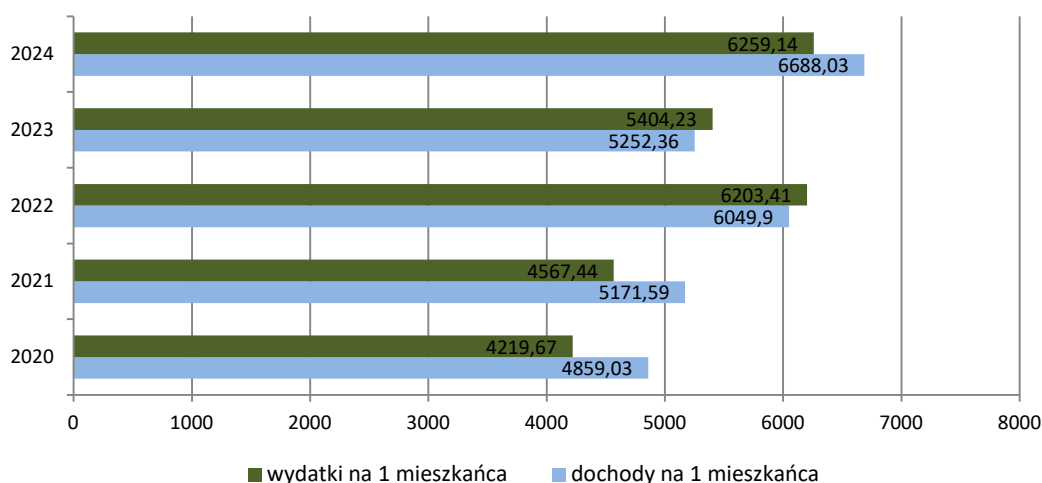
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta i Gminy w Wąchocku, GUS (Bank Danych Lokalnych)

Wykres 7. Dochody i wydatki budżetu gminy Wąchock w latach 2020-2024 w zł

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta i Gminy w Wąchocku, GUS (Bank Danych Lokalnych)

Wykres 8. Dochody i wydatki gminy Wąchock w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2020-2024 w zł

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta i Gminy w Wąchocku, GUS (Bank Danych Lokalnych)

Inwestycyjne projekty na terenie gminy finansowane są ze środków własnych oraz zewnętrznych. Dodatkowe źródła finansowania inwestycji gminnych stanowią głównie: dofinansowania ze środków unijnych z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Europejskiego Funduszu na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych, Fundusz Dróg Samorządowych, Fundusze Ministerstwa Sportu i Turystyki (Fundusz Kultury Fizycznej), Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, dofinansowania i dotacje Urzędu Marszałkowskiego Województwa Świętokrzyskiego itp.

Spis tabel, wykresów i rysunków

SPIS TABEL

Tabela 2. Wynikowe klasy strefy świętokrzyskiej dla poszczególnych zanieczyszczeń, uzyskane w ocenie rocznej dokonanej z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych w celu ochrony zdrowia (Roczna ocena jakości powietrza w województwie świętokrzyskim Raport wojewódzki za rok 2024, Kielce kwiecień 2025)	29
Tabela 3. Wynikowe klasy strefy świętokrzyskiej dla poszczególnych zanieczyszczeń, uzyskane w ocenie rocznej dokonanej z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych w celu ochrony roślin (Roczna ocena jakości powietrza w województwie świętokrzyskim Raport wojewódzki za rok 2024, Kielce kwiecień 2025)	29
Tabela 4. Charakterystyka obszarów przekroczeń standardów jakości powietrza na terenie gminy Wąchock (Aktualizacja Programu ochrony powietrza dla województwa świętokrzyskiego wraz z planem działań krótkoterminowych)	30
Tabela 6. Długość i stan nawierzchni dróg na terenie gminy Wąchock	36
Tabela 7. Wykaz dróg gminnych.....	36
Tabela 8. Wykaz dróg powiatowych.....	37
Tabela 9. Zasoby mieszkaniowe gminy Wąchock na przestrzeni lat 2020-2024.....	39
Tabela 10. Charakterystyka infrastruktury wodociągowej i kanalizacyjnej na terenie gminy Wąchock w latach 2020- 2024	40
Tabela 11. Ilość odpadów zebranych z terenu gminy Wąchock w latach 2020-2024.....	41
Tabela 12. Rodzaj paliwa wykorzystywanego na cele grzewcze w budynkach użyteczności publicznej	42
Tabela 13. Demografia w gminie Wąchock w latach 2020-2024	45
Tabela 14. Porównanie wybranych wskaźników demograficznych gminy Wąchock do wskaźników demograficznych powiatu starachowickiego i województwa świętokrzyskiego w roku 2024	47
Tabela 15. Środki finansowe przeznaczone na opiekę społeczną w gminie Wąchock w latach 2020-2024	49
Tabela 16. Liczba rodzin objętych pomocą społeczną w gminie Wąchock na przestrzeni lat 2020 – 2024	50
Tabela 17. Liczba rodzin korzystających z pomocy MGOPS w Wąchocku według głównych powodów jej przyznania na przestrzeni lat 2020-2024.....	50
Tabela 18. Udzielone zasiłki stałe, celowe i usługi opiekuńcze realizowane przez MGOPS w Wąchocku w latach 2020 – 2024.....	51
Tabela 19. Podstawowe informacje z działalności GKRPA w gminie Wąchock na przestrzeni lat 2020-2024	53
Tabela 20. Liczba punktów sprzedaży alkoholu w roku 2024	53
Tabela 21. Wyposażenie i działalność jednostek OSP w gminie Wąchock.....	55
Tabela 22. Informacje o placówkach oświatowych na terenie gminy Wąchock – rok szkolny 2024/2025	57
Tabela 23. Bezrobocie w gminie Wąchock w latach 2020-2024	69
Tabela 24. Dochody budżetu gminy Wąchock w latach 2020-2024 w zł	70
Tabela 25. Wydatki budżetu gminy Wąchock w latach 2020-2024 w zł	70
Tabela 26. Wydatki budżetu gminy Wąchock wg działów w zł	71

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Struktura ludności gminy według ekonomicznych grup wieku	46
Wykres 2. Liczba podmiotów gospodarki narodowej wg rejestru REGON w gminie Wąchock w latach 2020-2024.....	66
Wykres 3. Podmioty gospodarki narodowej - nowo zarejestrowane i wyrejestrowane w gminie Wąchock w latach 2020-2024	66
Wykres 4. Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności w latach 2020-2024 – porównanie wskaźnika dla Polski, województwa świętokrzyskiego, powiatu starachowickiego i gminy Wąchock.....	67
Wykres 5. Podmioty gospodarki narodowej na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym w latach 2020-2024 - porównanie wskaźnika dla Polski, województwa świętokrzyskiego, powiatu starachowickiego i gminy Wąchock.....	67
Wykres 6. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym z terenu gminy Wąchock w latach 2020-2024.....	69
Wykres 7. Dochody i wydatki budżetu gminy Wąchock w latach 2020-2024 w zł	72
Wykres 8. Dochody i wydatki gminy Wąchock w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2020-2024 w zł	72

SPIS RYSUNKÓW

Rysunek 1. Gmina Wąchock na tle województwa świętokrzyskiego	6
Rysunek 2. Gmina Wąchock na tle gmin powiatu starachowickiego	7
Rysunek 3. Mezoregiony na terenie gminy Wąchock	8
Rysunek 4. Obszary zagrożenia powodziowego na terenie gminy Wąchock.....	10
Rysunek 5. Sieradowicki Park Krajobrazowy wraz z otuliną na terenie gminy Wąchock.....	15
Rysunek 6. Obszary chronionego krajobrazu na terenie gminy Wąchock – OChK Doliny Kamiennej i Sieradowicki OChK.....	17
Rysunek 7. Obszar Natura 2000 Ostoja Sieradowicka na terenie gminy Wąchock.....	18
Rysunek 8. Korytarz ekologiczny na terenie gminy Wąchock	26
Rysunek 9. Główny układ komunikacyjny gminy Wąchock.....	38